

**Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування**

**Актуальні дослідження правової та
історичної науки**

Випуск 2

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua
Юридична лінія

16 квітня 2018 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2018**

Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 2): матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / Збірник тез доповідей: випуск 2 (м. Тернопіль, 16 квітня 2018 р.). - Тернопіль, 2018.- 74 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних та історичних питань, які оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 0979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК МЕХАНІЗМ КОНСОЛІДАЦІЇ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ

Бистрова Юлія Вікторівна

*кандидат наук із соціальних комунікацій, науковий співробітник НДІ
правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

В інноваційних умовах глобалізаційних процесів актуалізується дослідження сутності соціально-правової комунікації (СПК) як механізму консолідації державно-політичних, соціально-правових, інституалізованих зв'язків, що забезпечують прогрес і безпековість у всіх сферах діяльності суспільства.

Деонтологічні джерела правової комунікації, еволюція підходів до розуміння поняття «соціально-правова комунікація», комунікативні, діалогові аспекти правової комунікації як феномену права і держави справедливо підтверджують позицію, що ефективність СПК може бути досягнута завдяки дієвості правових регуляторів: норм права і моралі, звичаїв, традицій, запитів соціальної практики, а також забезпечення конкурентоспроможності національного медіа.

У суспільстві на тлі постійного оновлення соціально-комунікативних відносин потрібне усвідомлення необхідності розширення та укріплення взаємодії між правом і законом, владою і суспільством [4]. Феномен цього комунікаційного процесу розглядається у практичній площині мотиваційного аспекту поєднання суб'єктів суспільної нормативно-правової взаємодії задля забезпечення:

- якості та дієвості у виробленні і прийнятті законодавчих рішень;
- ефективності виконання управлінських правових суспільно важливих завдань;
- європейськості правил та підходів у відносинах держави та громадськості;
- публічності та доступності нормативно-правових практик і методів подолання бар'єрів при задоволенні конституційних інтересів, реалізації законних прав громадян;

- стабілізації правопорядку в суспільстві та прискорення вирішення питань інформаційної безпеки;
- орієнтування суспільства, кожної людини на вибір і розуміння справедливості норм права та моделей соціальної дії;
- забезпечення єдності правових модальностей безпековості суспільства;
- формування медіаобразу права і медіапростору суспільства.

Плюралізм наукових думок учених та різноспрямованість оцінок гіпотез СПК дозволяє виділити, як мінімум, чотири основні групи еволюційних підходів до розуміння поняття «соціально-правова комунікація». Зокрема, СПК розглядається як: 1) процес обміну правовою інформацією, що використовується різними соціально-комунікативними структурами в управлінських, організаційних, економічних, соціальних та ін. відносинах, тобто як механізм управління соціумом [3, с. 299]; 2) діяльність соціальних інститутів, що створюють і передають у часі та просторі соціально значущу правову інформацію, яка має бути інтерактивна, спрямовуватися на пошук значення правових текстів і нормативного змісту діючого права; 3) міжособистісне спілкування у процесі комунікативних взаємовідносин і взаємозв'язків між системами, однією з яких є особа чи суспільство; 4) процес впливу масової комунікації та медіапотоків на розвиток суспільних відносин.

Слід зазначити, що у комунікативному просторі держави СПК являє собою сукупність процесів і структур, які забезпечують: а) цілеспрямований обіг і поширення нормативно-правової інформації та правових знань у соціальному просторово-часовому континуумі [1]; б) реалізацію стратегічних і тактичних цілей та завдань держави, соціально-політичний, економічний, безпековий прогрес у всіх сферах діяльності суспільства; в) розвиток глобальної системи нормативно-правової інформації і комунікаційних зв'язків, що мають мережний характер [2].

Таким чином, в українських соціальних реаліях та в умовах глобалізаційних процесів СПК є механізмом консолідації у: сфері правової діяльності; публічного управління; системі правотворення, правовиконання, праворозповсюдження та правового регулювання; комунікативних системах генерування, підтримки та трансляції правової інформації і знань у суспільстві та медіапросторі; процесі утвердження

верховенства права на основі інтеграції загальнотеоретичних і прикладних модальностей права; законотворчій діяльності та укріпленні правопорядку; формуванні правосвідомості; створенні медіаобразу права.

Література:

- Андреев Д. В. Витоки парадигми соціально-правової комунікації. *Право і безпека*. 2013. №2. С. 6–12.
- Бистрова Ю. В. Сучасні проблеми соціально-правової комунікації через призму викликів часу. *Право та інноваційне суспільство*. 2016. № 1. С. 33–39.
- Ильганаева В. А. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность) : слов.-справ. Харьков : Город. тип., 2009. 392 с.
- Пасмор Ю. В. Напрями консолідації в інформаційному забезпеченні правової науки України: соціально-комунікативний аспект : монографія / Нац. акад. прав. наук України, НДІ прав. забезп. інновац. розвитку. Харків : Юрайт, 2013. 272 с.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВОВИХ КОЛІЗІЙ

Кужим Катерина Олегівна

студентка II курсу Полтавського юридичного коледжу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Полтава, Україна

У сучасному житті завжди мають місце політичні, правові чи соціальні суперечки, примирення, угоди, конфлікти, війни тощо. Суспільство постійно здійснює пошук способів та засобів запобігання цим проблемам. Всі ці ситуації пов'язані насамперед з побудовою правової держави, появою і дією великої кількості суб'єктів права, розширенням поля правового регулювання, формуванням повноцінного суспільства і зближенням з міжнародною спільнотою. Це спричинило значні перетворення у вітчизняній системі законодавства.

На сьогодні проблема юридичних протиріч ще більше загострилась. Правові колізії і конфлікти стали негативною детермінантою розвитку нашої держави та міжнародного співтовариства. Причому їх взаємозалежність набула стійкого характеру. Це викликає значний інтерес

до проблеми колізій в науковому і практичному вимірах. Тому актуальність даної теми полягає у теоретичному пізнанні питання, що пов'язане саме з причинами виникнення правових колізій.

Сам термін «колізія» має латинське коріння. Дослівно collision — це зіткнення інтересів, сил чи прагнень. У правовому розумінні це поняття тлумачиться як різновид юридичних колізій, що виникає за наявності розбіжності (зокрема суперечності) між нормами права, які закріплені в законодавстві та регулюють однорідні суспільні відносини [1, с. 584].

Залежно від підстави класифікації причини можуть бути розмежовані на внутрішні і зовнішні, об'єктивні чи суб'єктивні.

До ряду зовнішніх причин, що викликають колізії, мають відношення ті явища, що в цілому не пов'язані з правовою системою і мають політичні, соціально-економічні, ідеологічні та національно-етнічні ознаки. За нинішніх умов вплив зовнішніх факторів є особливо вагомим. Суперечності між витратами й доходами, працею й капіталом, економічний спад виробництва, криза державної влади, національні конфлікти та інше обов'язково знаходять відбиття в системі юридичних приписів [3, с. 268].

На противагу зовнішнім виступають внутрішні причини виникнення правових колізій. Вони мають безпосередній зв'язок із властивостями правової матерії, особливостями процесу її утворення. До них належать:

- відсутність ідеї розвитку законодавства в цілому та його галузей;
- нечіткий розподіл повноважень між суб'єктами нормотворчості;
- прямі помилки законодавця.

Правові колізії також можуть бути зумовлені наступними чинниками:

- неоднорідний матеріал нормативного акту;
- розмежування між загальними, конкретними, матеріальними та процесуальними нормами;
- перевага казуїстичного змісту нормативних приписів над теоретичним тощо [5, с. 427].

Також причини правових колізій носять як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Різноманітність і ускладнення форм суспільних відносин багато дослідників визначають як одну з об'єктивних причин виникнення правових колізій. Складним багатогранним явищем виступає насамперед соціальна сторона життя суспільства. Так, встановлення для

усіх рівних прав та обов'язків було б несправедливим щодо людей з особливими потребами. До об'єктивних, зокрема, відносяться: суперечливість, постійний динамізм і мінливість врегульованих правом суспільних відносин, їх стрімкий розвиток. Важливу роль відіграє також відставання права, що у міру його чинності не встигає за плином реального життя. Тому часто виникають так звані «непередбачувані обставини», що вимагають негайного державного регулювання. У результаті цього одні норми з'являються, а інші зникають. Окрім того, суспільні відносини не є однорідними, і їх види вимагають диференційованого регулювання із застосуванням різних методів. До того ж вони більш динамічні, ніж закони, що їх опосередковують. Також національне право повинно в обов'язковому порядку відповідати міжнародним стандартам, морально-гуманістичним критеріям та принципам демократії [4, с. 368].

До суб'єктивних причин колізій відносяться ті, що залежать від волі й свідомості людей — політиків, законодавців, представників органів державної влади. Це, наприклад, низька якість законів, прогалини в праві, необґрунтованість або слабка координація нормотворчої діяльності, невпорядкованість правового матеріалу, відсутність належної правової культури, юридичний нігілізм, соціальна напруженість, політична боротьба, конфронтація тощо [2, с. 161].

Таким чином, правові колізії насамперед пов'язуються з проблемою неузгодженостей (суперечностей) у правовій системі та мають складну соціально-правову природу, зумовлені впливом багатьох зовнішніх чи внутрішніх, об'єктивних або суб'єктивних причин.

Отже, аналізуючи причини виникнення колізій маємо підстави говорити про необхідність створення системи заходів щодо їх припинення і запобігання, зробити можливим лише ухвалення системи правових засобів, що пом'якшують дію негативних наслідків, породжених ними. Але цілком усунути вплив внутрішніх чи зовнішніх, об'єктивних або суб'єктивних причин неможливо, оскільки вони виступають невід'ємною частиною життєдіяльності суспільства.

Література:

1. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.;

За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрНУУкраїни М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрНУУкраїни О. В. Петришина. — Харків: Право, 2011. — 584 с.

2. Заніна М. О. Колізії норм права рівної юридичної сили (поняття, причини, види): дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія права і держави; історія вчень про право і державі» / М. О. Заніна. М: 2008. — 161 с.

3. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні : монографія / А. М. Мірошніченко. — Київ: Алеута: КнТ: цУЛ, 2009. — 268 с.

4. Теорія держави і права: підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. — Харків: Право, 2015 — 368 с.

5. Тіхоміров Ю.А. Курс порівняльного правознавства / Ю.А. Тіхоміров. — М: НОРМА, 1996. — 427 с.

Науковий керівник: Полтава Катерина Олександрівна, кандидат юридичних наук, Полтавський юридичний коледж Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ АКТИ ЩОДО ПРАВ ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Довжук Ігор Володимирович

*доктор історичних наук, професор, Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди*

Важливим аспектом інформаційної діяльності демократичної держави є ієрархія пріоритетів, серед яких на першому місці стоїть міжнародне право, на другому національне законодавство разом з Основним Законом, і вже далі – підзаконні акти, які не повинні суперечити міжнародному та національному законодавству.

Які міжнародні правові акти гарантують інформаційні права та свободи людини і громадянина, зокрема право на конфіденційність та право на вільне отримання інформації? Передусім, це «Загальна Декларація прав людини» (1948 р.). Відповідно до неї, «ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя» (ст. 12). За ст. 19, «кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів» [1].

Важливим документом є «Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод» (1950 р.), яка про інформаційні права людини говорить таке: ст. 10 «Кожен має право на вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів». У цій же конвенції міститься перелік винятків, коли права громадян можуть бути обмежені на законних підставах: «Здійснення цих свобод може бути обмежене в інтересах громадської безпеки, запобігання злочинам, охорони здоров'я, моралі, запобігання розголошенню конфіденційної інформації» [2].

Розвиток комп'ютерних технологій призвів до масової практики автоматизованої обробки інформації в комп'ютерних мережах, у тому числі інформації персонального характеру. Виникла потреба додаткового захисту інформаційних прав людини. Цій меті має служити «Конвенція про захист осіб стосовно автоматизованої обробки даних особистого характеру» (Страсбург, 28 січня 1981 р.). У Преамбулі Конвенції зазначено, що її головною метою є гарантування свободи інформації незалежно від кордонів, безперешкодного обігу інформації між народами. Зміст Конвенції можна проілюструвати через окремі статті. Так, стаття 1 гарантує право людини на недоторканість особистого життя, яке підлягає ризику під час автоматизованої обробки персональних даних. Стаття 5 визначає якість обробки даних про особу: «Дані особистого характеру, що підлягають автоматизованій обробці: а) отримуються та обробляються сумлінно та законно; б) зберігаються для визначених та законних цілей; в) мають бути адекватними, відповідними і ненадмірними з точки зору цілей, заради яких вони зберігаються; г) мають бути точними і поновлюватися (на вимогу особи); д) зберігатися не довше, ніж це потрібно цілям збереження» [3].

Важливим міжнародним документом є також Директива Європарламенту та Ради Європи «Стосовно обробки персональних даних і захисту права на невтручання в особисте життя в телекомунікаційному секторі» від 15 грудня 1997 р., метою якої є «забезпечення невтручання в особисте життя при обробці персональних даних в телекомунікаційному просторі та для забезпечення вільного переміщення таких даних» [4]. Сфера винятків будується за аналогією з попередніми європейськими актами: це громадський порядок, оборона, державна безпека (включаючи економічний добробут держави), кримінальне право.

Отже, імплементація положень європейського права щодо захисту інформаційних прав людини та громадянина вважається необхідною умовою демократизації політико-правової системи України, її наближення до стандартів Європейського Союзу та формування громадянського суспільства.

Література:

1. Загальна декларація прав людини / ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – С. 89.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс] / Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 06.04.2018 р.). – Назва з екрана.
3. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних [Електронний ресурс] / Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 28.01.1981 р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_326 (дата звернення 06.04.2018 р.). – Назва з екрана.
4. Директива 97/66/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Стосовно обробки персональних даних і захисту права на невторчання в особисте життя в телекомунікаційному секторі» від 15 грудня 1997 року [Електронний ресурс] / Європейський Союз; Директива, Міжнародний документ, Перелік від 15.12.1997 р. № 97/66/ЄС. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_243 (дата звернення 06.04.2018 р.). – Назва з екрана.

ПРАВО НА ЗАХИСТ ВЛАСНОСТІ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Співак Ірина Вікторівна

старший викладач кафедри господарського та адміністративного права ФСП, Національного технічного університету "Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського"

Виступаючи в Комісії ООН х прав людини, Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй Кофі Аннан, зазначив, що права людини – це те, що забезпечує гідність та людську цінність кожного чоловіка, жінки та дитини; є універсальними та невід'ємними правами людини висловлюватись, діяти, зростати, вчитись і жити відповідно до свого

світосприйняття[1]. Відповідно до ст. 21 Конституції України права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними [2] і мають охоронятись законом з огляду на те, що саме права і свободи людини і їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3 Конституції України).

Ефективний і досконалий механізм реалізації та захисту прав і основних свобод людини є ознакою правової держави. Особа, права якої порушуються, має право щодо їх захисту в суді, в т.ч. (відповідно до ст. 55 Конституції України) в міжнародній судовій установі – Європейському суді з прав людини (далі – Європейський суд), уповноваженому розглядати заяви відповідно до ратифікованої Верховною Радою України Конвенції про захист прав і основних свобод людини.

Права і свободи передбачені Конвенцією, зачіпають найважливіші сторони життя особи і мають громадянську, політичну, економічну і соціальну спрямованість.

Захист власності є однією з найважливіших засад правової держави. Стаття 17 Загальної декларації прав людини проголошує, що «кожна людина має право володіти майном як одноособово, так і разом з іншими» і «ніхто не може безпідставно позбавлений свого майна»[3]. Конституції демократичних держав містять положення щодо непорушності права власності як одного з ґрунтовних цивільних прав(зокрема, ст. 41 Конституції України).

До невід'ємних, невідчужуваних громадянських прав, визначених Конвенцією про захист прав і основних свобод людини (далі – Конвенції) належить і право захисту власності. Хоча єдиним положенням Конвенції, яке захищає економічні права, є стаття 1 Першого протоколу. Стаття 1 «Право на вільне володіння майном» прямо захищає права не лише фізичних, а й юридичних осіб (на відміну від більшості положень Конвенції), встановивши, що кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном і не може бути позбавлена свого майна, інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права, хоча держава може запроваджувати закони, що є необхідними для здійснення контролю за використанням майна відповідно до загальних інтересів [4].

Зазначена стаття Конвенції складається з трьох норм: перша норма зафіксована першим реченням першого абзацу, має загальний характер і встановлює принцип безперешкодного користування своїм майном (в англ. тексті «мирне користування майном» включає в себе право володіння, користування, розпорядження, зокрема, матеріальними та нематеріальними активами, акціями (Bramelid and Malmstrom v. Sveden №8588/79, 29 DR 64 (1982), патентами (Smith Klein and French Laboratories v. Netherlands №12633/87 66DR 70 (1990) тощо); друга норма, виражена у другому реченні першого абзацу, і встановлює можливість позбавлення особи майна на передбачених законодавством умовах; третя норма, що зафіксована в другому абзаці, за державами-учасницями Конвенції визнається право регламентувати використання особами власності відповідно до загальних інтересів (досить широка сфера дії «на власний розсуд»).

Отже, як зазначено Європейським судом у справі Broniowski v. Poland (2004) [5], основним завданням статті 1 Першого протоколу Конвенції є захист особи від необґрунтованого втручання держави у її право безперешкодно користуватись власним майном.

Європейський суд зазначає, що зазначені три норми не є автономними, а, отже, втручання в право безперешкодного (вільного) користування особою своїм майном передбачає пошук «справедливої рівноваги» між інтересами суспільства та необхідністю дотримання фундаментальних прав людини (Sporrong and Lonroth v. Sweden A 52 (1982)).

Слід зазначити, що крім спеціальних норм другої частини статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав і основних свобод людини, що стосуються обмеження права власності, необхідно також враховувати положення статті 15 Конвенції «Відступ від дотримання зобов'язань в надзвичайних ситуаціях», яка передбачає можливість для держав-учасниць відступу щодо дотримання взятих на себе зобов'язань за наявності надзвичайних ситуацій, статті 17 Конвенції «Заборона зловживання правилами» та статті 18 Конвенції «Межі використання обмежень відносно прав».

З огляду на зміст положень статті 1 Першого протоколу до Конвенції та прецедентної практики Європейського суду (Cursus curiae est Lex curiae (лат.) – практика суду – закон для суду), втручання держави у право

власності може бути визнано правомірним лише за умови, що відповідає таким принципам: законності; захист інтересів суспільства; «справедливої рівноваги»(fair balance test).

Законність втручання та справедливий баланс інтересів є центральними вимогами щодо позбавлення власності. Так, у справі *Potomska and Potomski v. Poland* (2014) Європейським судом було зазначено, що за втручання у право власності будь-якої особи державні органи зобов'язані дотримуватись балансу між засобами, що використовуються, та переслідуваною метою, а також має бути дотриманий баланс між вимогами суспільного інтересу та вимогами щодо захисту права власності особи.

Європейським судом буде застосовуватись критерій «справедливої рівноваги» як у випадках, коли йдеться про порушення принципу «безперешкодного користування власністю», так і у випадках «позбавлення власності», «контролю».

Отже, зважаючи на те, що норми європейського права допускають можливість втручання у здійснення особою права власності, держава (згідно з вимогами принципу належного управління) повинна здійснювати всі заходи, що є необхідними для забезпечення інтересів суспільства, і є, водночас, такими, що відповідають принципам: законності; захист інтересів суспільства; «справедливої рівноваги»(fair balance test).

Література:

1. Кофі Аннан. Виступлення в Комісії ООН по правам человека// Проблемы вмешательства. Виступлення Генерального секретаря Організації об'єднаних Націй. ООН, 1999. – с. 20-21.
2. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 18 серпня 2011 р.: (Офіційний текст).- К.: Паливода А.В., 2011. – 56 с.
3. Загальна декларація прав людини. – www.irs.in.ua
4. Огляд практики Європейського суду з прав людини: Норми та стандарти Конвенції про захист прав і основних свобод людини/ Міністерство юстиції України. – К.: Видавничий Дім “ Ін Юре “, 2001. – 64.
5. Case of *Broniowski v. Poland* (application no. 31443/96). Judgment. Strasbourg. 22 June 2004.50

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛОГІЇ ПРАВА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Бежевець Алла Михайлівна

старший викладач кафедри інформаційного права та права

інтелектуальної власності, факультет соціології і права, КПП ім. Ігоря

Сікорського

У 2014 році було прийнято Закон України «Про вищу освіту» (далі - Закон), який привніс багато новел у галузі вищої освіти, зокрема, регламентував широкі повноваження для студентського самоврядування. Безумовно, це був позитивний крок для впровадження ідеї «стримань і противаг», яка має діяти в демократичному суспільстві.

Однак від часу прийняття цього закону через недостатню правову регламентацію виявлено ряд колізій, які призводять до зловживань зі сторони органів студентського самоврядування (далі - ОСС) і можуть спричинити колапс в організаційній діяльності адміністрації ВНЗ.

Автор цієї роботи має намір звернути увагу на окремий аспект проблемних питань, пов'язаних з відрахуванням студентів із ВНЗ.

Відповідно до п.1 ч.6 ст. 40 Закону за погодженням з органом студентського самоврядування вищого навчального закладу приймаються рішення про відрахування та поновлення на навчання студентів (курсантів). При цьому законодавство не містить регламентних процедур щодо вчинення погоджень при виданні наказів ВНЗ, зокрема, не регламентовано порядок прийняття наказів від адміністрації університету, спосіб та період їх розгляду, право підпису для фіксування факту погодження, надання письмових обґрунтованих висновків про відмову у наданні погодження, надання адміністрації протоколів погодження тощо. Крім того, положення Закону не дають відповіді на питання погодження наказів в разі відсутності ОСС у ВНЗ (зокрема, їх не легітимності або коли ОСС не обрано взагалі).

Така ситуація призводить до правової невизначеності під час прийняття управлінських рішень університетом.

У листі Міністерства освіти і науки України № 1/9-495 від 21.10.2015 зазначено, що законодавство не встановлює форми здійснення органами студентського самоврядування погодження відповідних рішень. Водночас, зважаючи на усталену практику ведення діловодства у вищих навчальних закладах, Міністерство рекомендує здійснювати таке погодження шляхом візування відповідних управлінських актів (наказів, розпоряджень, рішень тощо) керівниками органів студентського самоврядування.

Однак, судовою практикою з розгляду спорів про відрахування студентів сформовано правову позицію про те, що ОСС є колегіальним органом, а тому візування наказів головами/секретарями, як це передбачено в Листі МОН № 1/9-495 від 21.10.2015, є неналежним способом погодження, оскільки, має бути відповідне колегіальне рішення, що оформлене протоколом.

Зазначена ситуація виникла через те, що в Законі не закріплено межі здійснення, порядок та мінімальні регламентні процедури діяльності органів студентського самоврядування; відсутня регламентація для альтернативної правомірної поведінки адміністрації ВНЗ.

Наведемо аналогію із трудовим законодавством. При звільненні працівника погодження з органами профспілкової організації відбувається лише у випадках, прямо передбачених КЗпП, та регламентовано дії власника у разі відсутності такого погодження. Накази є такими, що видані з дотриманням законодавства, якщо додержано процедуру, визначену в КЗпП.

Тобто на законодавчому рівні регламентовано порядок, процедури і альтернативні дії власника підприємства у разі відсутності погодження із профспілкою.

Таким чином, з метою вирішення цих та інших проблемних питань, необхідно внести зміни до Закону України «Про вищу освіту» встановивши, зокрема, спосіб, порядок і строк погодження наказів, а також зазначити, що у разі відсутності органів студентського самоврядування чи у разі безпідставного не погодження наказів, наказ підлягає оформленню і видачі та є легітимним у разі дотриманням внутрішніх процедур ВНЗ.

КОЛІЗІЯ В ПРОЦЕСАХ ПЕРЕДАЧІ БУДИНКІВ ОСББ НА БАЛАНС

Воронов Климентій Євгенійович

*студент I курсу освітнього рівня магістр, юридичний факультет,
«Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки
України, м. Запоріжжя, Україна*

Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (далі - об'єднання) - юридична особа, створена власниками квартир та/або нежитлових приміщень багатоквартирного будинку для сприяння використанню їхнього власного майна та управління, утримання і використання спільного майна - таким чином, законодавець визначає термін у законі «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» в редакції від 19.07.2017 року.

Законом визначений термін та процедура передачі будинку на баланс від колишнього балансоутримувача або особи, яка здійснювала управління. Саме на цьому етапі виникає колізія застосування законодавства. Така ситуація склалася через форму власності та не виконання вимог закону обслуговуючими підприємствами ще наприкінці 90-х років минулого століття. Розглядаючи питання, можна з'ясувати, що більша частина будинків знаходилась або ще й досі знаходиться у комунальній власності міста та обслуговується комунальними підприємствами, а інша - в державній та обслуговується різними компаніями приватного або публічного права.

Відповідно до ЗУ "Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності" від 03.03.1998, який регулює відносини, пов'язані з передачею об'єктів права державної власності у комунальну власність територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах або у спільну власність територіальних громад сіл, селищ, міст, а також об'єктів права комунальної власності у державну власність, останні (будинки) повинні були передаватися з державної до комунальної форми власності, а саме ініціюватися питання про передачу від балансоутримувача до регіонального відділення Фонду державного майна України по відповідній області. Звичайно, нічого подібного не було зроблено, оскільки вже існували господарства, що забезпечували обслуговування без правової на то підстави.

У зв'язку з обов'язковістю створення об'єднань співвласників або передачі будинку до рук управляючих компаній (другий варіант не є вигідним варіантом для мешканців, оскільки вони позбавляються права контролю за тарифами, виконанням робіт та прийняттям інших рішень), виникла потреба в створенні та управлінні ОСББ самостійно. Так, на даний момент колишні відомчі будинки, не залежно від того чи приватизовані усі квартири чи тільки частково, не можуть забрати будинок до управління. Перепоною є розбіжність законодавства: з одного боку - ЗУ "Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності", Порядок списання об'єктів державної власності, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 08.11.2007 № 1314; з іншого – ЗУ « про ОСББ», Постанова КМ України від 20.04.2016 № 301 та низка інших підзаконних нормативно правових актів.

Згідно з останнім за згадуванням Порядком:

а) Списання з балансу багатоквартирного будинку центральним органом виконавчої влади, державним підприємством, на балансі яких перебувають багатоквартирні будинки, у яких розташовані приміщення приватної та інших форм власності, здійснюється на підставі прийнятого ними рішення про списання багатоквартирного будинку.

У разі коли балансоутримувачем є державне підприємство, що належить до сфери управління центрального органу виконавчої влади, рішення про списання багатоквартирного будинку погоджується таким міністерством або іншим центральним органом виконавчої влади.

б) Списання багатоквартирного будинку з балансу може бути ініційоване особою (особами), якій (яким) на праві приватної власності належить (належать) приміщення у такому будинку, шляхом направлення балансоутримувачу письмового повідомлення та копій документів, що відповідно до законодавства підтверджують належність особі (особам) відповідного (відповідних) приміщення (приміщень) на праві приватної власності.

У такому випадку саме балансоутримувач, але ніяк не Фонд державного майна України, протягом десяти робочих днів з дня надходження відповідного повідомлення та документів розпочинає процедуру списання такого будинку з балансу згідно з пунктом 4 цього Порядку.

Нормативно-правові акти, що були видані раніше, навпаки, наполягають на обов'язкову передачу з державної форми власності до комунальної, а вже тільки потім до ОСББ, але механізм такої передачі не прописаний. Цей процес є перепорою у створенні ОСББ, оскільки грошове питання при передачі від одних до інших загальмує все (попередній утримувач повинен привести до ладу усе господарство, включно із капітальним ремонтом будівлі). Виходом з цієї ситуації, на нашу думку, є зміна або доповнення законодавства на вищому рівні, адже на сьогодні відомі випадки судових звернень, які в результаті не були задоволені.

Література:

1. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку від 29.11.2001 № 2866-III.

Інтернет посилання: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2866-14>

2. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності Верховна Рада України; Закон від 03.03.1998 № 147/98-ВР.

Інтернет посилання: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/147/98-%D0%B2%D1%80>

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2007 № 1314 Про затвердження Порядку списання об'єктів державної власності.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.04.2016 № 301 Про затвердження Порядку списання з балансу багатоквартирних будинків.

Науковий керівник: Удовіка Лариса Григорівна, доктор юридичних наук, «Запорізький національний університет»

**ЗАТРИМАННЯ ПІДОЗРЮВАНОВОГО У ВЧИНЕННІ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК ЧАСТИНА
СУДОЧИНСТВА РІЗНИХ ІСТОРИЧНИХ ПЕРІОДІВ**

Ангеленюк Анна-Марія Юріївна

*кандидат юридичних наук, Львівський державний університет
внутрішніх справ*

У сучасній літературі питання історії розвитку кримінального процесуального судочинства, в тому числі інституту затримання досліджували В. Маляренко, А. Чернова, Н. Сиза, Я. Падох, І. Бойко, А. Пашук та інші.

Затримання є одним з найдавніших правових інститутів, який природно з'явився разом з найпершими відносинами в суспільстві та виникненням общин: „...існує у тій чи іншій формі вже не одне століття, до того ж у різних правових системах” [1, с. 126]. Так, затримання підозрюваного у вчиненні злочину є невід'ємною частиною судочинства різних історичних періодів. Зрозуміло, що інститут затримання не завжди існував у такому вигляді, як зараз [2, с. 136], а видозмінювався, враховуючи розвиток суспільства. Це дає підстави розглянути розвиток інституту кримінального процесуального затримання особи, виокремивши такі етапи українського державотворення:

1. Місцеве самоврядування додержавного періоду – зародження інституту затримання як невід'ємної частини суспільних відносин.

2. Місцеве самоврядування в Київській Русі – поява перших письмових норм, що частково регламентували окремі випадки затримання.

3. Місцеве самоврядування на українських землях у складі Литви та Королівства Польського – детальніша регламентація окремих випадків застосування затримання в письмових збірниках права.

4. Функціонування системи органів місцевого самоврядування на території козацької держави Гетьманщини – використання як письмового, так і звичаєвого права.

5. Місцеве самоврядування в Російській імперії та Австро-Угорщині – проведення ґрунтовних кодифікацій права, остаточне відокремлення кримінального процесуального права від матеріального права.

6. Місцеве самоврядування в Україні в 1917-1960 рр. – виокремлення процесу затримання в окремий інститут права.

7. Місцеве самоврядування в Україні 1960-1991 рр. – затвердження затримання як важливого інституту та подальший розвиток його застосування;

8. Становлення місцевого самоврядування в Україні з 1991 р. – вдосконалення та забезпечення прав підозрюваного.

Оскільки на території України в різні періоди діяли норми права не тільки українські, а й зарубіжні (литовські, польські, австро-угорські, російські), доцільно розглядати історію розвитку інституту затримання, поділивши її на вказані історичні періоди, що допоможе чітко визначити, які саме кримінально-процесуальні норми права врегульовували застосування затримання в той чи інший період.

Література:

1. Коваленко Є. Г. Кримінально-процесуальні строки при застосуванні заходів процесуального примусу : [монографія] / Є. Г. Коваленко, Г. Я. Коваленко. — К. : юрінком Інтер, 2010. — 192 с.
2. Ангеленюк А.-М. Ю. Розвиток інституту кримінально-процесуального затримання в Україні (історичний аспект) / А.-М. Ю. Ангеленюк // Науковий вісник Львівського юридичного інституту МВС України (серія юридична). — 2005. — № 2. — С. 136—142.

ПОРЯДОК ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ЗГІДНО ПРАВ ЗА ЯКИМИ СУДИТЬСЯ МАЛОРОСІЙСЬКИЙ НАРОД 1743 р.

Ангеленюк Анна-Марія Юріївна

кандидат юридичних наук, Львівський державний університет

внутрішніх справ

„Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 р.” (надалі „Права...”) – перший кодекс українського права, який містив значну кількість важливих норм процесуального права. Основними джерелами кодексу були Статут Великого Князівства Литовського 1588 р., збірники магдебурзького права „Саксонське зерцало”, „Порядок”; а також звичаєве право.

„Права...” так і не були затвердженими у встановленому законом порядку. Оскільки Україна знаходилась у союзі з Росією, новий кодекс потрібно було затвердити згідно вимог царату. Основною причиною не затвердження „Прав...”, Юшков С.В. вважає те, що „Права...” були уособленням саме українського законодавства та різко відрізнялись від російського. Крім цього, характер „Прав...” був такий, що в його текст неможливо було внести ряд змін без радикального втручання, що було невігідно російському самодержавству, яке намагалось дедалі більше поширити свій вплив на Україну, в тому числі вплив російського законодавства [1, с. 388].

Кодекс, як і попередні джерела права, не розділяє остаточно цивільний і кримінальний процес; за незначними винятками, в Кодексі вміщено спільні правила для обох процесів; також спостерігається розміщення поряд процесуальних та матеріальних положень. Однак в Кодексі дедалі чіткіше описаний порядок проведення затримання підозрюваного, а також порівняно з попередніми письмовими джерелами права все більше правових норм висвітлювали це питання.

Згідно з „Правами...” було визначено коло суб’єктів, яким надавалось право проводити фактичне затримання, а саме, крім потерпілого чи його служників, таке право було надано державним службовцям. В окремих випадках право затримати і доставити до суду надавалось й іншим особам.

Як і в попередніх правових джерелах права, не передбачалась відповідальність за поранення чи вбивство злочинця, якщо він чинить опір

затриманню або намагається втекти (Гл. 24, арт. 18, п. 1). Спійманого ніхто не мав права утримувати у своєму домі(крім окремих випадків, передбачених Кодексом), його відразу слід було доставити у відповідну інстанцію для проведення подальшого розгляду по суті; тим більше не дозволялось із власної ініціативи піддавати тортурам підозрюваного (Гл. 24, арт. 17), [2, с. 433-434]. Хоча Кодекс „Права...” не був затверджений, проте він мав значне поширення в Україні. На той час це була найдосконаліша правнича книга, за якою вивчали українське право і використовували його як коментар до чинних правових норм Литовського Статуту 1588 р., збірників магдебурзького права, звичаїв [3, с. 45, 47]. Збірник „Прав...” є свідченням високої правової культури українців, у якому достатньо приділено увагу порядку проведення затримання, що виражено у більш детальній регламентації його проведення у процесуальних нормах.

Література:

1. Юшков С. В. История государства и права СССР / Юшков С. В. – Ч. 1. - М., 1961.
2. Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 р. / [відправ. редактор та автор передмови Ю. С. Шемшученко ; упорядкув. К. А. Вислобоков]. – К., 1997. – 547 с.
3. Бойко І. Й. Держава і право Гетьманщини : [навч. посіб.] / І. Й. Бойко. – Львів : Світ, 2000. – 118 с.

ПОНЯТТЯ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УХВАЛЕННЯ ТАКТИЧНОГО РІШЕННЯ ПРИ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАННЯХ

Глів'яс Дмитро Іванович

*курсант факультету підготовки, перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної
фіскальної служби України*

Використання даних психології у діяльності з виявлення, розкриття та розслідування злочинів, необхідність ухвалення суб'єктом цієї діяльності різного роду рішень, послужили підставою для виділення в

системі наукових положень криміналістичної тактики поняття «тактичного рішення». Під «рішенням» у психології, зазвичай розуміють формування розумових операцій, котрі знижують вихідну невизначеність проблемної ситуації. В основі механізму такої операції лежать вольові дії суб'єкта, які передують його фактичній дії. Вони засновані на прогностичному усвідомленні вибору мети та способів її досягнення, з уявним «обговоренням» підстав, оцінкою усіх «за і проти» щодо виконання фактичної дії і досягнення бажаного результату.

У криміналістиці до названої проблематики зверталися такі вчені, як Р. С. Белкін, В. П. Бахін, О. І. Марочкін та інші, праці яких сприяли формуванню теоретичних засад тактичного рішення у діяльності з виявлення, розкриття і розслідування злочинів.

Зазвичай, під тактичним рішенням розуміють вибір мети тактичного впливу на слідчу ситуацію в цілому, або на окремі її елементи, на хід і результати процесу розслідування і його складові, визначення методів, прийомів і засобів досягнення бажаної мети.

До ухвалюваного тактичного рішення пред'являються вимоги: законності, етичності, своєчасності, обґрунтованості і реальності виконання.

1. Законність тактичного рішення припускає, що воно: а) ухвалюється суб'єктом діяльності з розслідування, у межах його процесуальної компетенції; б) припускає використання тільки таких засобів тактичного впливу, котрі є припустимими з погляду закону і не суперечать йому.

2. Законність ухвалення тактичного рішення тісно пов'язана з етичністю, під якою розуміється відповідність ухвалюваного рішення, і засобів його реалізації, моральним принципам розслідування кримінальних правопорушень.

3. Своєчасність ухвалення тактичного рішення полягає в тому, що воно приймається саме в той момент, коли це забезпечує поступальний розвиток процесу доказування.

Невчасне (передчасне або запізніле) ухвалення тактичного рішення, так само як і неприйняття його взагалі, бездіяльність суб'єкта розслідування злочину, можуть призвести до такого розвитку слідчої ситуації, при коли негативному результату розслідування вже не вдасться запобігти. Важливо застережити, що не всіляке тактичне рішення

припускає активні дії, його реалізація може полягати і в стримуванні від дій, коли невтручання в слідчу ситуацію призводить до її сприятливого розвитку. Така помірність не є бездіяльністю суб'єкта розслідування злочину, адже рішення ухвалене і реалізується, але саме таким своєрідним шляхом.

4. Обґрунтованість ухвалення тактичного рішення є складним комплексним поняттям. По-перше, це відповідність рішення дійсному положенню справ, слідчій ситуації, яка сформувалася. По-друге, це наукова обґрунтованість рішення, відповідність його даним криміналістики, психології й іншим галузям знання, на яких воно повинно базуватися. По-третє, це нормативна обґрунтованість рішення, коли воно спрямоване на реалізацію прямої вимоги закону. По-четверте, це обґрунтованість рішення інтересами взаємодії суб'єктів діяльності з розслідування злочинів.

5. Вимога реальності припускає можливість здійснення намічених дій. Ухвалення рішень у діяльності з розслідування злочинів покладено на осіб, які її здійснюють, які володіють певною специфікою мислення і є суб'єктами прийняття тактичних рішень.

Науковий керівник: Падалка Андрій Миколайович, в. о. завідувача кафедри фінансових розслідувань факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України

ЩОДО ГРУПОВОГО МЕТОДУ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ

Жуков Андрій Андрійович

перший заступник начальника ДПП, що координує роботу підрозділів податкової міліції ГУДФС у м. Києві

Важливою гарантією продуктивності розкриття, розслідування та запобігання злочинів у сфері оподаткування є існування слідчих груп. До числа переваг такої колективної форми організації діяльності слід віднести: скорочення строків розслідування; досягнення його високої

якості, оскільки всі необхідні дії вдається провести швидко й оперативно; можливість ефективного вирішення тактичних завдань розслідування в умовах, коли потрібне одночасне проведення великої кількості різних за характером і ступенем складності слідчих (розшукових) дій; встановлення з абсолютною достовірністю й об'єктивністю всіх обставин злочину, виявлення причин та умов, що сприяли його вчиненню; наявність більш сприятливих можливостей для перевірки декількох версій або здійснення слідства в декількох напрямках і в різних місцях; можливість найбільш доцільної розстановки сил у певний момент розслідування, тактичного маневрування та підвищення мобільності слідства, забезпечення елемента несподіваності; використання знань декількох слідчих, залучених до діяльності в одній справі; подолання суб'єктивізму, властивого індивідуальному мисленню, шляхом зіставлення різних точок зору на обставини справи в процесі ухвалення тактичних і процесуальних рішень; підвищення результативності роботи окремих слідчих; сприяння поширенню передового слідчого досвіду, підвищенню кваліфікації молодих, недосвідчених слідчих.

В той же час кримінально-процесуальний закон не вирішує всіх організаційних і процесуальних питань, пов'язаних із діяльністю слідчих груп, тому що зорієнтований на індивідуальне, а не групове провадження. Таким чином, необхідно: врегулювати в Кримінальному процесуальному кодексі України питання про співвідношення прав і обов'язків старшого слідчої групи з функціями керівника органу досудового розслідування; наділити слідчого правом ініціативи на створення слідчої групи у справі, що перебуває в його провадженні та забезпечити можливість оскарження відмови керівника органу досудового розслідування чи прокурора в створенні цієї групи вищестоящому чи наглядовому прокуророві; законодавчо закріпити правило про прийняття слідчим – членом слідчої групи до свого провадження частини справи, обмеженої дорученою йому ділянкою розслідування; регламентувати процесуальний порядок вирішення розбіжностей між старшим слідчої групи й іншими її членами шляхом закріплення в законі права останніх на оскарження рішення старшого групи прокуророві; визначити характер взаємодії між слідчими слідчої групи і працівниками оперативних підрозділів, спеціалістами; передбачити в Кримінальному процесуальному кодексі України, що склад слідчої групи оголошується учасникам кримінального провадження, які

мають право на його оскарження. Слід також звернути увагу на потребу детальної законодавчої регламентації категорій злочинів, у яких допускається можливість здійснення досудового слідства слідчою групою.

Є нагальною необхідність передбачення в Кримінальному процесуальному кодексі України можливості створення слідчо-оперативних груп, тому що вони є однією з найбільш ефективних колективних форм розслідування, а існуюча прогалина в законодавстві на практиці призводить до відсутності єдиного підходу до їх створення та діяльності. Проведене нами анкетування показало, що 72% опитаних працівників правоохоронних органів підтримують дану пропозицію.

Проаналізувавши норми кримінально-процесуального законодавства, матеріали слідчо-оперативної практики, роботи відомих учених-процесуалістів і криміналістів, автор вважає необхідним уточнення низки положень законодавства стосовно: підстав і порядку створення слідчо-оперативної групи; визначення видів слідчо-оперативних груп; статусу керівника групи; компетенції членів слідчо-оперативної групи; диференціації підходу до оформлення доручень слідчого; порядку ознайомлення керівника групи з оперативними даними та їх використання під час здійснення досудового розслідування.

ТАКТИКА ДОПИТУ ГОЛОВНОГО БУХГАЛТЕРА ПІДПРИЄМСТВА ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ

Козлов Ігор Олександрович

*курсант факультету підготовки, перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників податкової міліції*

Університету державної фіскальної служби України

Ухилення від сплати податків, як протиправне суспільне явище, з кожним роком набуває поширення. Його досудове розслідування має певну специфіку, зумовлену складним механізмом вчинення кримінального правопорушення та особливостями отримання криміналістично значимої інформації.

Проблеми тактики допиту, під час досудового розслідування злочинів у податковій сфері вирішували у своїх публікаціях Т. С. Скрябікова [1], А. А. Сидоров [2], П. В. Донцов, А. С. Фоміна [3]. Питання допиту головного бухгалтера підприємства при розслідуванні злочинів у податковій сфері розглядалися у статтях А. Задорожного та В. Лисенка [4, 5] та ін.

Допит особи складається з певних етапів, стосовно яких у криміналістиці розроблені тактичні прийоми. Вміле та доцільне використання слідчим ефективного тактичного прийому під час допиту, сприяє одержання повних та об'єктивних показань від головного бухгалтера підприємства у справах про ухилення від сплати податків.

Перший етап допиту головного бухгалтера є підготовчим. Його завдання полягає в організаційно-технічному забезпечення допиту та визначенні дій слідчого на наступних етапах цієї процесуальної дії, для чого доцільно здійснити:

– ретельно вивчити допитувану особу (її освітній рівень, наявний досвід ведення підприємницької діяльності, знання особливостей відображення фінансово-господарських операцій у бухгалтерському обліку, протиправний досвід ухилень від сплати податків, знання правового законодавства у сфері оподаткування); Також слідчий повинен спрогнозувати моделі можливої подальшої поведінки головного бухгалтера в ході допиту;

– визначити час, черговість, місце допиту, спосіб виклику особи на допит;

– ознайомитися зі спеціальними питаннями, які будуть предметом допиту, запросити консультативну допомогу спеціалістів, зокрема економіста, криміналіста, товарознавця;

– підготувати необхідні матеріали кримінального провадження (висновки експерта, речові докази), з метою отримання конкретизованих показань, щодо обставин, які стосуються справи [6].

Другий етап – це формування психологічного контакту слідчого із допитуваним головним бухгалтером. Саме з цього і розпочинається власне допит. Формування такого контакту значно полегшується, якщо допитувана особа бажає давати правдиві показання. Складніше у тому випадку, коли допитуваний налаштований приховувати інформацію, спотворювати її в ході допиту, тобто відмовляється від давання показань

або повідомляє неправдиві відомості. У такому випадку, слідчому за допомогою тактичних прийомів, слід викликати інтерес допитуваного до процесу спілкування. Формування психологічного контакту розпочинається з розмови, яка не стосується предмета допиту. Важливу роль тут відіграє те, чи слідчий добре підготувався до допиту, тобто чи отримав достовірну інформацію про допитувану особу (наприклад, її захоплення, нахили, звички, особливості характеру і т.ін.).

Третій етап – це вільна розповідь, тобто виклад допитуваною особою всього того, що їй відомо у справі чи з окремих її обставин.

Четвертим є етап запитань та відповідей, оскільки, зазвичай, вільна розповідь не вирішує усіх завдань допиту, виникає необхідність задати уточнюючі запитання з метою усунення суперечностей в показаннях, а іноді, викриття допитуваного в нещирості (брехні). Основні запитання, зазвичай охоплюють предмет допиту в цілому, або його значну частину. Додаткові задаються з метою з'ясування обставин, упущених в ході вільної розповіді. Уточнюючі запитання стосуються фактів, щодо яких головним бухгалтером були дані нечіткі відповіді. Запитання, що нагадують, ставляться для того, щоб допомогти пригадати забуте.

Тактичними прийомами, які ефективно можуть бути застосовані для вирішення конфліктних ситуацій в ході допиту головного бухгалтера, є такі:

– допитувати свідка слід від загального до конкретного, при цьому конкретне не повинно суперечити загальному; запитання будуються з розрахунком на поступове звуження кола фактів, котрі встановлюються;

– використовувати раптові запитання, умисно перескакувати через декілька логічних, з точки зору послідовності, запитань; якщо свідок не знає як відповісти на запитання, він або на ходу придумає неправдиве пояснення або скаже правду; доцільно використовувати провокаційні питання;

– пред'явлення отриманих раніше показань співучасників кримінального правопорушення або ж осіб, які брали участь у виконанні певних фінансово-господарських операцій (водій, експедитор та ін.) [7].

– пред'явлення первинних документів, які отримані в ході проведення зустрічних перевірок;

– роз'яснення прав та обов'язків свідка є не лише процесуальною дією, але й досить ефективним тактичним прийомом. Якщо головний

бухгалтер буде попереджений про кримінальну відповідальність за відмову давати показання або за давання завідомо неправдивих показань, то це може спонукати його до щирості у спілкуванні зі слідчим;

– демонструвати докази, що спростовують неправдиві показання, ними зокрема можуть бути: висновки експерта, протоколи допиту керівника підприємства чи працівників, які на ньому раніше працювали;

– використання суперечностей між співучасниками злочинної діяльності [7].

Отже, однією з важливих слідчих (розшукових) дій, під час розслідування злочину у податковій сфері є допит головного бухгалтера. Успіх проведення цієї процесуальної дії залежить від ретельної підготовки слідчого, вміння встановлювати психологічний контакт з допитуваним та правильного підбору ефективних, у певній ситуації допиту, тактичних прийомів.

Література:

1. Скрябикова Т. С. Тактика допроса при расследовании налоговых преступлений. Сибирский юридический вестник. 2000. № 2. С. 45-49.
2. Сидоров А. А. Особенности организации и тактики допроса при расследовании налоговых преступлений. Актуальные проблемы криминалистики на современном этапе: матер. Всерос. науч.-практ. конф. (Краснодар, 23-24 мая 2002 г.). Краснодар: Кубанский гос. аграр. ун-т, 2002. С. 137-142.
3. Донцов П. В., Фомина А. С. Особенности проведения вербальных следственных действий при расследовании налоговых преступлений. Воронежские криминалистические чтения / под ред. О. Я. Баева. Воронеж: изд-во Воронеж. ГУ, 2000. Вып. 1. С. 126-140.
4. Задорожный А. Особенности подготовительного этапа допроса главного бухгалтера и руководителя предприятия по делам об уклонении от уплаты налогов. Підприємництво, господарство і право. 2004, № 6. С. 145-149.
5. Лисенко В., Задорожный О. Особливості допиту головного бухгалтера (керівника підприємства) у справах про ухилення від сплати податків. Вісник прокуратури. 2007. № 10 (76). С. 109-114.
6. Лисенко В. В., Задорожный О. С. Вирішення проблемних ситуацій допиту головного бухгалтера (керівника підприємства) у справах про

ухилення від сплати податків. Форум права. 2007. № 2. С. 113-119. URL: <http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07lvvvsp.pdf>.

7. Марущак О. А. Щодо питання про особливості проведення допиту при розслідуванні ухилення від сплати податків. Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.) / відп. за вип. В. М. Дрьомін; НУ «ОЮА». Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса: Фенікс, 2013. Т. 2. С. 497-499.

Науковий керівник: Старушкевич Анатолій Володимирович, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри фінансових розслідувань Університету державної фіскальної служби України

НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ З ІНШИМИ ОРГАНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Літвінова Олена Валеріївна

майор поліції, викладач кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ

Кулешова Наталія Сергіївна

курсант 4-го курсу навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ

Основним завданням взаємодії слідчих підрозділів органів Національної поліції України з іншими структурними підрозділами апарату центрального органу управління поліцією, міжрегіональними територіальними органами Національної поліції та їх територіальними підрозділами, територіальними органами поліції та їх територіальними підрозділами є запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх учинили, відшкодування завданої

кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів фізичних і юридичних осіб.

Основними принципами взаємодії є:

1) швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень;

2) самостійність слідчого в процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється;

3) оптимальне використання наявних можливостей органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції України у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень;

4) дотримання загальних засад кримінального провадження;

5) забезпечення нерозголошення даних досудового розслідування

Виділяють наступні напрями організації взаємодії:

1. при надходженні до органу, підрозділу поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них

2. при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до органу досудового розслідування

3. під час створення СОГ для досудового розслідування кримінальних правопорушень

4. при організації роботи СОГ під час досудового розслідування кримінальних правопорушень

5. при виконанні працівниками оперативного підрозділу органу, підрозділу поліції доручень слідчих про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій

6. організація взаємодії при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та виконанні заходів забезпечення кримінального провадження

7. забезпечення взаємодії при зупиненні досудового розслідування

8. особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених проти життя, здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканості особи

9. особливості організації взаємодії при розслідуванні дорожньо-транспортних пригод

10. особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів

11. особливості взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері господарської та службової діяльності

12. особливості організації взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених членами організованих груп та злочинних організацій

13. особливості організації взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень за фактами повідомлення про загрозу безпеці людей, знищення чи пошкодження об'єктів власності, про незаконне поводження зі зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами

14. особливості організації взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері використання комп'ютерів, систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (кіберзлочинів)

15. організація взаємодії на стадії судового розгляду кримінальних проваджень

Отже, швидке та повне розслідування і розкриття кримінальних правопорушень досягається шляхом поєднання зусиль усіх органів та підрозділів органів внутрішніх справ в усіх вище зазначених напрямках та ситуаціях, забезпечення належного рівня їх взаємодії, відповідно до вимог законодавства щодо отримання, збирання, накопичення та використання інформації про осіб, причетних до вчинення кримінальних правопорушень, а також події і факти, які можуть сприяти їх розслідуванню і розкриттю, що є невід'ємним завданням для всіх без винятку працівників органів внутрішніх справ.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
2. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ Міністерства

внутрішніх справ України від 07 липня 2017 року N 575 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE30805.html

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОКАЗУВАННЯ ОБСТАВИН, ЯКІ ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ОСОБУ ОБВИНУВАЧЕНОГО У ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ

Падалка Андрій Миколайович

*кандидат юридичних наук, в. о. завідувача кафедри фінансових
розслідувань факультету підготовки, перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників податкової міліції*

Університету державної фіскальної служби України

Загальний предмет доказування у кримінальному провадженні визначений у ч. 1 ст. 91 КПК України. Доказуванню підлягають: подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення); винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета кримінального правопорушення; вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи

знаряддя вчинення кримінального правопорушення; обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.

У кримінальному провадженні про ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) індивідуалізація предмета доказування здійснюється з урахуванням положень ст. 212 КК України. Відповідальність за даною статтею може наставати лише за сукупності обов'язкових умов, коли: не сплачені податки, збори, інші обов'язкові платежі входять у систему оподаткування і введені в установленому законом порядку; об'єкт оподаткування передбачений відповідним законом; платник податку, збору, іншого обов'язкового платежу визначений як такий відповідним законом; механізм справляння податків і зборів (обов'язкових платежів), їх ставки та пільги щодо оподаткування визначені законами про оподаткування.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 91 КПК України, у кримінальному провадженні про будь-який злочин, у тому числі і про ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), підлягають доказуванню обставини, які характеризують особу обвинуваченого. Доказування цих обставин має важливе кримінально-правове значення, оскільки з ними закон пов'язує вирішення питань про звільнення від кримінальної відповідальності, визначення виду покарання, звільнення від покарання та його відбування.

Законодавець не конкретизує, що це за обставини. У п. 3 ст. 64 КПК України 1960 р. також не було вказано, які саме обставини, що характеризують особу обвинуваченого, підлягають доказуванню. У юридичній літературі зверталась увага на те, що необхідно змінити зміст цього пункту.

Так, Ю. Азаров зазначав, що недоліки у вивченні особи обвинуваченого можна усунути, якщо до п. 3 ст. 64 КПК України 1960 р. буде внесено доповнення: при провадженні попереднього слідства та розгляді кримінальної справи в суді підлягають доказуванню «обставини, що впливають на ступінь та характер відповідальності обвинуваченого, а також біографічні дані обвинуваченого, його виробничо-побутова характеристика, відомості про стан здоров'я та його психологічні особливості, відношення до вчиненого ним злочину та його поведінка при

провадженні по справі та інші обставини, що характеризують особу обвинуваченого» [1, с. 23-24].

М. Михеєнко відмічав, що у ст. 64 КПК України 1960 р. обставини, які охоплюються предметом доказування, сформульовані неповно. Цю статтю слід доповнити положенням, що підлягають доказуванню обставини, які характеризують особу підозрюваного, обвинуваченого, підсудного (демографічні дані, соціально-побутова і виробнича характеристика, психологічні якості, стан здоров'я) [2, с. 196].

А. Дуда вважала необхідним для покращення стану вивчення вказаних обставин предмету доказування виділити їх у ст. 64-1 КПК України 1960 р. «Обставини, що характеризують особу обвинуваченого». У даній статті було запропоновано передбачити, що під час проведення досудового розслідування та судового розгляду підлягають встановленню такі обставини, які характеризують особу обвинуваченого: «1) соціально-демографічні відомості: прізвище, ім'я, по батькові; дата та місце народження; громадянство; національність; освіта; сімейний стан (склад сім'ї та взаємовідносини у ній); місце фактичного проживання та реєстрації; спосіб життя та умови проживання; матеріальний стан; місце роботи (навчання), стаж, посада, відношення до праці та навчання, рід занять та місце проведення дозвілля (характеристики із вказаних місць); 2) відомості щодо наявності судимості, адміністративних стягнень чи іншої протиправної діяльності (вирок суду за попередню судимість, характеристика з місць позбавлення волі, поведінка до, та після відбування покарання); 3) відомості щодо темпераменту, характеру, поведінки, емоційно-вольових та індивідуальних психологічних якостей, взаємовідносини та ставлення до потерпілого (інших учасників процесу), ставлення до вчиненого злочину та його наслідків; 4) стан фізичного, психічного здоров'я та загального розвитку обвинуваченого» [3, с. 6-7].

Р. Чича також наголошував на тому, що є сенс говорити про закріплення у КПК України 1960 р. норми, яка визначить дані про особу обвинуваченого, що підлягають встановленню в ході кримінального судочинства [4, с. 103]. Ним було запропоновано доповнити КПК України ст. 61-1 «Обставини, що характеризують особу обвинуваченого та підлягають доказуванню в кримінальній справі», яка має визначати, що при провадженні досудового розслідування та розгляді кримінальної

справи в суді підлягають доказуванню: 1) персонографічні дані; 2) дані суспільно-побутового характеру; 3) дані про стан здоров'я та психологічні якості; 4) інші дані, що необхідні для ефективного розслідування злочину та призначення покарання [5, с. 178].

Як вже зазначалось, п. 4 ч. 1 ст. 91 чинного КПК України також не визначає, які обставини, що характеризують особу обвинуваченого, підлягають доказуванню. Слушною є пропозиція О. Баганця доповнити КПК України ст. 91-1, яка б регулювала дане питання. У цій статті слід «навести вичерпний перелік обставин, що характеризують особу обвинуваченого, які мають значення для правильного вирішення кримінально-правових та кримінально-процесуальних питань» [6, с. 82].

На увагу заслуговує і пропозиція Д. Кастарнова конкретизувати п. 4 ч. 1 ст. 91 КПК України в частині визначення обставин, які характеризують особу обвинуваченого [7, с. 310]. Науковець вважає, що цей пункт потрібно доповнити положенням, що підлягають доказуванню обставини, які характеризують особу обвинуваченого (підозрюваного) (соціальні, професійні, індивідуальні, біологічні, психологічні, медичні, біографічні) [8, с. 52].

На практиці недоліки у вивченні особи обвинуваченого (підозрюваного) будуть усунуті, якщо кримінальний процесуальний закон передбачатиме, які саме обставини, що характеризують цю особу, підлягають доказуванню у кримінальному провадженні про будь-який злочин, у тому числі і про ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів).

Література:

1. Азаров Ю. И. Деятельность следователя органов внутренних дел по доказыванию обстоятельств, характеризующих личность обвиняемого. Киев: НИ и РИО Киевской высшей школы МВД СССР им. Ф. Э. Дзержинского, 1991. 80 с.
2. Михеєнко М. М. Проблеми розвитку кримінального процесу в Україні. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 240 с.
3. Дуда А. В. Обставини, що характеризують особу обвинуваченого, як елемент предмета доказування у кримінальній справі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 – «Кримінальний

процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ, 2010. 17 с.

4. Чича Р. П. Значення фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, як елементу доказування в кримінальній справі. Право і безпека. 2006. Т. 5. № 3. С. 101-104.

5. Чича Р. П. Реалізація фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, у процесуальних рішеннях слідчого: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 – «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Харків, 2012. 212 с.

6. Баганець О. Доказування обставин, які характеризують особу обвинуваченого. Юридична Україна. 2013. № 9. С. 80-85.

7. Кастарнов Д. Б. Обставини, які характеризують особу обвинуваченого, у кримінальному процесуальному законодавстві зарубіжних країн. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 4. С. 300-313.

8. Кастарнов Д. Б. Доказування обставин, які характеризують особу обвинуваченого (підозрюваного) у кримінальному провадженні: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 – «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ, 2016. 211 с.

ЕВТАНАЗІЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Резнік Юлія Степанівна

кандидат юридичних наук, викладач відділу підготовки прокурорів з підтримання державного обвинувачення в суді Національної академії прокуратури України

Життя людини визнається найвищою соціальною цінністю. Стаття 27 Конституції України вказується: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» [1].

В літературі умисне позбавлення життя невиліковно хворої людини з метою припинення її страждань називають різними термінами: «евтаназія», «ейтаназія», «еутаназія». Термін «еутаназія» вжито в ч. 3 ст. 52 «Основ законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. Отже, його вживання у наукових дослідженнях набуло легального статусу [2].

У Декларації, прийнятій 39-ою Всесвітньою Медичною Асамблеєю (Мадрид, Іспанія, жовтень 1987) говориться: «Евтаназія, як акт навмисного позбавлення життя пацієнта на його прохання, або на прохання його близьких, є неприпустимою, у тому числі й у формі пасивної евтаназії. Лікар зобов'язаний полегшити страждання вмираючому всіма доступними та легальними методами» [3].

Суперечливі погляди на еутаназію з морально-етичної та медичної позицій викликали й суперечливу юридичну оцінку цього явища. Багато науковців вважають, що еутаназія як проблема існує тільки для тих, хто визнає принцип гуманізму.

Противники еутаназії стверджують, що цей процес суперечить одній з головних церковних заповідей «Не вбий». Вони вважають, що ніхто не має права забрати життя в людини, крім самого Бога.

У той же час прихильники, приймають страждання людини неприйнятним, а еутаназію - жестом милосердя.

В теорії кримінального законодавства склалося кілька точок зору на оцінку еутаназії.

Одні фахівці пропонують визнати еутаназію додатковим обставиною, що виключає суспільну небезпеку діяння, інші в своїх пропозиціях розвивають ідею декриміналізації, треті бачать в еутаназії діяння, вчинене в стані крайньої необхідності, четверті прирівнюють до вбивства, п'яті до самогубства і так далі. Якщо враховувати різноманіття можливих форм еутаназії та ситуацій схожих з нею, то їх слід відрізнити від: самогубства, вбивства, сприяння в самогубстві, обставини, що виключають злочинність діяння, в тому числі від крайньої необхідності, ненадання допомоги хворому, залишення в небезпеці.

У кримінально-правовій літературі до числа обставин, що виключають злочинність діяння, ряд авторів відносять і згоду потерпілого.

На думку О.М. Красикова згодою потерпілого є вираз вільного волевиявлення особи на порушення своїх благ або поставлення їх в

небезпеку як спосіб досягнення особистих інтересів [4, с. 51]. Спираючись на його позицію згода потерпілого на заподіяння шкоди виключає злочинність діяння іншої особи при дотриманні певних умов, вироблених теорією кримінального права, які полягають у наступному: 1) згода має поширюватися на ті права і інтереси, які знаходяться у вільному розпорядженні особи; 2) згода має бути дана в межах вільного розпорядження своїми особистими правами і інтересами; 3) згода не повинна переслідувати суспільно шкідливих цілей; 4) згода має бути дійсною, тобто дана осудною, дієздатною особою або її законним представником; 5) згода має бути добровільною; 6) згода має бути дана до вчинення діяння.

Переважає більшість авторів вважають, що згода потерпілого не усуває злочинності скоєних дій особи, що позбавила життя потерпілого [5, с. 21].

В Україні неможливо узаконити еутаназію, так як це призведе до збільшення ризику тиску на інвалідів, старих і невиліковно хворих людей з боку родичів, охочих заволодіти їх майном або спадщиною.

Іншою причиною, можна назвати те, що складно буде встановити добровільність рішення піти з життя. І навіть у тому випадку, коли згода пацієнта очевидна, завжди є ймовірність, що він може переглянути своє рішення. Але розпочата процедура позбавлення життя вже викличе необоротні зміни в його організмі.

До того ж процедура еутаназії може полегшити скоєння злочинів шляхом застосування фізичного або психологічного тиску на пацієнта, підкupu медичного персоналу, зловживання посадовим становищем, шахрайства тощо. Можуть виникнути проблеми з правильністю діагнозу і прогнозом подальшого розвитку захворювання, отриманням згоди пацієнта, що перебуває в непритомному стані, встановленням і доведенням добровільності відмови від життя, медико-етичними моментами і навіть торгівлею людськими органами.

Таким чином, однозначний висновок щодо можливості застосування еутаназії зробити складно. У випадку дозволу проведення еутаназії потрібно враховувати безліч аспектів, чітко визначити процедуру виконання еутаназії, коло осіб, щодо яких вона може проводитися, визначити, яку кримінальну відповідальність нестиме та особа, яка якимось чином порушила процес еутаназії.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст.19.
3. Декларація стосовно трансплантації людських органів: ООН, Всесвітня медична асоціація; Декларація, Міжнародний документ від 30.10.1987 р. / Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_330
4. Красиков А.Н. Сущность и значение согласия потерпевшего в советском уголовном праве / А.Н.Красиков. – Саратов, 1976. – 120 с.
5. Зенова Н.В. Розуміння згоди у філософії і праві / Н.В. Зенова // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – № 4. – С. 19-23. / Електронний ресурс. – Режим доступу: http://lsej.org.ua/4_2014/5.pdf

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ГОЛОВНОГО БУХГАЛТЕРА ПІДПРИЄМСТВА ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ

Цицюра Олександр Ярославович

курсант факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції

Університету державної фіскальної служби України

Злочинна діяльність у податковій сфері в останні десятиліття в Україні набула значного поширення. Досудове розслідування таких злочинів ускладнене значною кількістю різноманітних схем вчинення ухилення від сплати податків, статусом осіб які вчиняють такі правопорушення, протидією розслідуванню яка часто чиниться з боку учасників злочинної діяльності, що безумовно викликає труднощі в отриманні криміналістично значущої інформації.

Специфіку тактики допиту головного бухгалтера підприємства у справах про ухилення від сплати податків досліджували: П. В. Донцов і А. С. Фоміна [1]. А. Задорожний і В. Лисенко [2, 3] та ін.

Допит головного бухгалтера, у справах про ухилення від сплати податків, є однією із найскладніших процесуальних дій, оскільки зумовлений наявністю в останнього знань законодавства у сфері оподаткування, особливостей фінансових операцій у певній сфері діяльності, можливим досвідом тривалого ухилення від сплати податків і т. ін. Тому, важливим при підготовці до допиту, визначенні його тактичних прийомів, є вивчення і враховування особистих якостей допитуваного, а також прогнозування можливої поведінки останнього у тій чи іншій ситуації допиту.

Традиційно тактика допиту складається з декількох етапів, стосовно яких науковцями вже розроблена низка тактичних прийомів [4, 5, 6 та ін.].

Перший етап допиту є підготовчим, його завдання його завдання полягає в організаційному та технічному забезпеченні допиту, визначенні напрямів поведінки слідчого на наступних етапах цієї процесуальної дії. З цією метою здійснюється:

- вивчення особи допитуваного (головного бухгалтера): його освітній рівень, тривалість професійного досвіду, рівень знань особливостей організації та відображення фінансово-господарських операцій у бухгалтерському обліку, наявність злочинного досвіду у податковій сфері та зав'язків з учасниками інших кримінальних угруповань; крім того, слідчий має прогнозувати майбутню поведінку головного бухгалтера в ході допиту;

- визначення: часу, черговості процесуальної дії, місця допиту, способу виклику на допит;

- вивчення спеціальних питань, які будуть обговорюватися під час допиту, самостійно чи за участю спеціаліста-економіста;

- підготовка необхідних матеріалів кримінального провадження (висновків експертиз, протоколів процесуальних дій, документів фінансово-господарських операцій, службової документації, інших речових доказів), що дозволить конкретизувати показання допитуваного, допоможе головному бухгалтеру пригадати обставини, які стосуються справи, а також викрити неправдиві показання.

Другий етап допиту характеризується необхідністю встановлення психологічного контакту з допитуваним. Головним завданням слідчого, на даному етапі є формування психологічного контакту з метою отримання в подальшому від головного бухгалтера якомога повних та об'єктивних показань щодо обставин справи. Після чого слідчий може застосовувати різні тактичні прийоми спрямовані на подолання неправди, або відмови від дачі показань.

Головними тактичними прийомами подолання відмови допитуваного від дачі показань визначають:

- переконання допитуваного в неправильності зайнятої позиції;
- повідомлення про те, що співучасники злочинної діяльності дають об'єктивні показання, у тому числі й такі, що викривають останнього у вчиненні протиправних дій;
- використання суперечностей між інтересами співучасників [7, с. 83].

За допомогою тактичних прийомів слідчий має викликати у допитуваного інтерес до процесу спілкування, дачі показань, психологічно підвести (схилити) його до цього. Зазвичай формування психологічного контакту розпочинається з розмови, яка не стосується предмета допиту. Тут важливу роль відіграє те, як слідчий підготувався до проведення цієї процесуальної дії, чи знайшов достатньо інформації яка характеризує особу допитуваного.

Третій етап допиту головного бухгалтера важливо провести у формі вільної розповіді, коли останній повідомляє все те, що йому відомо у справі чи з окремих її обставин. На цьому етапі слідчий закріплює встановлення психологічного контакту з допитуваним, та подумки спостерігає за його поведінкою.

Четвертий етап допиту головного бухгалтера проводиться у формі «запитання – відповідь», оскільки зазвичай вільна розповідь не вирішує усіх завдань допиту. Доцільно задати уточнюючі запитання, щоб усунути суперечності в показаннях, а іноді, викрити допитуваного в нещирості. Основні запитання, зазвичай, охоплюють предмет допиту в цілому або ж його значну частину. Додаткові – задаються для з'ясування обставин, упущених в ході вільної розповіді. Уточнюючі запитання – стосуються фактів, щодо яких були дані нечіткі, такі що потребують уточнення,

показання. Запитання, що нагадують, ставляться для того, щоб допомогти допитуваному пригадати забуте.

У ході допиту головного бухгалтера, з метою встановлення обставин вчинення злочину, може бути використаний такий комплекс тактичних прийомів:

– докладний документальний аналіз фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємництва;

– аналіз аналогічних фінансово-господарських операцій, які здійснені раніше, і знайшли повне та правильне відображення у бухгалтерському і податковому обліку та звітності;

– докладний аналіз нормативних актів, положення яких були порушені, і ставлення до цього допитуваного;

– пред'явлення фрагментів протоколу допиту осіб, які брали участь у проведенні фінансово-господарських операцій, і які дають свідчення, що викривають конкретних осіб у протиправній діяльності [8, с. 114].

Коли допитуваний головний бухгалтер заперечує свою участь у вчиненні ухилень від сплати податків, пропонується використати такі тактичні прийоми:

1) максимальна деталізація показань стосовно виконаних фінансово-господарських операцій, із використанням відомостей з документів, які їх підтверджують;

2) ознайомлення допитуваного з документами первинного обліку, бухгалтерського оформлення та звітності;

3) пред'явлення фрагментів протоколів допиту співучасників протиправної діяльності, які повідомляють про обставини вчинення ухилень від сплати податків.

Серед найбільш відомих тактичних прийомів, які можуть бути застосовані для вирішення конфліктних ситуацій допиту головного бухгалтера, можна вказати такі:

– отримання детальної інформації про суб'єкта підприємництва за період, що перевіряється;

– отримання інформації з метою аналізу діяльності підприємства за більш ранні звітні періоди для встановлення аналогічних операцій (фінансово-господарських), проведення яких було вірно відображено у бухгалтерському обліку, з повним і правильним обчисленням податків (зборів, інших обов'язкових платежів);

– пред’явлення первинних документів, які отримані в результаті зустрічних перевірок;

– пред’явлення показань співучасників злочинної діяльності або ж осіб, які брали участь у виконанні фінансово-господарської операції (водій, експедитор);

– акцентування уваги допитуваного на окремих сторонах і особливостях здійснення підприємницької діяльності, щоб викликати заперечення з його сторони, і таким чином домогтися участі в обговоренні поставлених слідчим запитань;

– використання технічних засобів фіксації показань допитуваного (аудіо-, відеозапис);

– стимулювання позитивних якостей допитуваного головного бухгалтера;

– створення перебільшеного уявлення допитуваного про кількість зібраних доказів;

– використання суперечностей між співучасниками злочинної діяльності тощо.

Отже, успіх проведення допиту головного бухгалтера підприємства, який запідозрений у вчиненні ухилення від сплати податків, напряму залежить від ретельної підготовки слідчого яка проявляється у всебічному вивченні особи допитуваного, детальному ознайомленні з матеріалами кримінального провадження, витребуванні (отриманні) необхідних документів які викривають допитуваного у вчиненні протиправних дій. Важливою складовою успіху в досягненні мети допиту є також уміння слідчого встановити психологічний контакт з допитуваним, правильно обрати ефективні тактичні прийоми та уміння їх реалізувати, відповідно до виникаючих ситуацій допиту.

Література:

1. Донцов П. В., Фомина А. С. Особенности проведения вербальных следственных действий при расследовании налоговых преступлений. Воронежские криминалистические чтения / под ред. О. Я. Баева. Воронеж: изд-во Воронеж. ГУ, 2000. Вып. 1. С. 126–140.
2. Задорожный А. Особенности подготовительного этапа допроса главного бухгалтера и руководителя предприятия по делам об уклонении

от уплаты налогов. Підприємництво, господарство і право. 2004, № 6. С. 145–149.

3. Лисенко В., Задорожний О. Особливості допиту головного бухгалтера (керівника підприємства) у справах про ухилення від сплати податків. Вісник прокуратури. 2007. № 10 (76). С. 109–114.

4. Бахін В. П. Весельский В. К. Тактика допиту: навч. посібник. Київ: НВТ «Правник», 1997. 64 с.

5. Бахін В. П., Весельский В. К., Маліков Т. С. Поліцейський допит у США. (Поради допитуючому): навч. посіб. Київ: НВТ «Правник», 1997. 32 с.

6. Бахин В. П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962-2002 гг.): монограф. Киев, 2002. 266 с.

7. Дашковская Г. М. Особенности тактики отдельных следственных действий по делам о налоговых преступлениях и пути совершенствования их производства. «Черные дыры» в российском законодательстве. 2002. № 4. С. 82–99.

8. Лисенко В. В., Задорожний О. С. Вирішення проблемних ситуацій допиту головного бухгалтера (керівника підприємства) у справах про ухилення від сплати податків. Форум права. 2007. № 2. С. 113–119. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07lvvvsp.pdf>

Науковий керівник: Старушкевич Анатолій Володимирович, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри фінансових розслідувань Університету державної фіскальної служби України

РОЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОБАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Цісар Ганна Ігорівна

студентка ННІ Права Університету ДФС України

Створення служби пробації – це один із етапів реформування пенітенціарної системи України. Визначаючи сутність поняття «пробація», в першу чергу, слід вказати, що це «метод роботи зі злочинцями». Д.В. Ягунов звертає увагу на те, що пробація – це не просто

різновид покарання, яке альтернативне ув'язненню, або особливий орган державного управління. «Пробація – це система, яка надає злочинцям можливість реформуватися»[3].

Серед науковців та практиків і досі ведуться дискусії про те, у чиему підпорядкуванні повинна перебувати служба пробації (Міністерства юстиції України чи Міністерства внутрішніх справ) або ж вона повинна бути самостійним структурним елементом. Питанням виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі займалися такі науковці, як І.Г. Богатирьов, В.Д. Іванов, О.Г. Кальман, Ю.А. Кашуба, О.О. Книженко, В.Г. Овчаренко, С.Н. Пономарьов та ін. Варто зазначити, що здебільшого ці питання висвітлені у роботах фахівців у сфері кримінально-виконавчого права. Водночас недостатнім є дослідження саме процесуальних аспектів застосування відповідних норм у кримінальному провадженні.

Заровадження в Україні пробації дає змогу кардинально змінити вектор роботи з правопорушниками ще на етапі обвинувачення.

Служба пробації займає не останнє місце в кримінальному судочинстві, так як забезпечує суд досудовими доповідями. Це доволі нове явище для учасників процесуальних відносин, яке дозволяє пізнати особу підсудного. Досудова доповідь містить результати незалежного соціального дослідження обвинуваченого. Це дослідження не має на меті довести його винуватість чи невинуватість, а містить висновок про ризик вчинення обвинуваченим повторного злочину та можливість його виправлення без позбавлення або обмеження волі. Доцільність та необхідність підготовки досудової доповіді для надання допомоги судовим органам у визначенні потреби порушення кримінальної справи або встановлення відповідних санкцій зазначається в Європейських правилах пробації [2].

Зважаючи на багатоманітність повноважень служби пробації в різних країнах, особливості провадження кримінального процесу, підготовка досудової доповіді не є обов'язковою в кожному конкретному випадку розгляду справ про умовно-дострокове звільнення або застосування альтернативних видів покарання.

Досудова доповідь стосовно особи, яка притягається до кримінальної відповідальності, повинна містити: соціально-психологічну характеристику; оцінювання ризиків учинення повторного кримінального правопорушення; висновок щодо можливості виправлення без обмеження

волі або позбавлення волі на певний строк [1]. Слід зауважити, що досудова доповідь щодо неповнолітньої особи, що притягається до кримінальної відповідальності, додатково має містити інформацію про вплив криміногенних чинників на поведінку та рекомендації щодо заходів, спрямованих на мінімізацію ризику вчинення повторних кримінальних правопорушень.

Таким чином, досудова доповідь охоплює широке коло питань – від характеристики особи обвинуваченого (підсудного) до визначення можливості вчинення ним таких правопорушень, від надання інформації слідчому, прокурору до надання пропозицій суду щодо застосування певного виправного заходу до правопорушника або визначення виду покарання, вирішення питань про час та методи пробації.

На нашу думку в даний момент існує необхідність чіткого законодавчого визначення наявності або відсутності обов'язку суду з необхідності вирішення питання по дорученню представнику служби пробації складення досудової доповіді у випадках що передбачені законом та доповнення частини 4 ст. 314-1 КПК України випадком вчинення особою злочину в період іспитового строку, якщо покарання за попереднім вироком було пов'язано з ізоляцією від суспільства; визначення критеріїв оцінки досудової доповіді, складеної з порушенням існуючого порядку, зокрема, встановлення недійсності такого висновку, або врахування його лише за згодою обвинуваченого (повністю або в певній частині).

Отже, можна дійти висновку, що роль служби пробації є вагомим для кримінального процесу. Введення досудової доповіді як однієї з функцій служби пробації є необхідним і важливим для вітчизняного кримінального процесу. Крім того, досудова доповідь передбачає значний обсяг роботи працівників із пробаціонерами організаційного, психологічного, соціального змісту, а тому в подальшому можлива значна формалізація досудової доповіді, зведення до окремих шаблонів, чим нівелюватиметься все позитивне її значення, що слід попередити на стадії впровадження.

Література:

1. Ткач Т.П. Досудова доповідь служби пробації: поняття, необхідність, функції / 2015/ URL: file://C:/Users/ADMIN/Downloads/ Nvdduvs_2013_2_49.pdf.Є (Дата звернення 01.04.2018)
2. Марків С. Ю. Становлення та роль служби пробації в Україні / Тернопіль/2016/ URL: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/18169/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%B2_%20%D0%A1..pdf. (Дата звернення 01.04.2018)
3. Ягунов Д. В. Служба пробації: Концепція, засади діяльності, організаційна структура / Одеса/ 2011/ URL: http://www.yagunov.in.ua/wpcontent/uploads/2016/07/%D0%AF%D0%B3%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2_%D0%A1%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%BD1%97.pdf. (Дата звернення 01.04.2018)

Науковий керівник: Антонюк Анастасія Борисівна, кандидат юридичних наук, Університет державної фіскальної служби України

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА ТАКТИЧНОГО ПРИЙОМУ

Щербина Катерина Володимирівна

курсант факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України

Традиційно під тактичним прийомом у криміналістиці розуміється найбільш раціональний та ефективний, у конкретній слідчій ситуації, спосіб досягнення мети, який обирає суб'єкт діяльності з виявлення, розкриття і розслідування злочину.

Вітчизняні та зарубіжні науковці плідно досліджували поняття тактичного прийому, шляхи його реалізації, та місце в діяльності з виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Серед таких вчених варто згадати В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. С. Комаркова, А. Н. Васильєва, В. І. Комісарова, С. Ю. Якушина, В. Ю. Шепітька та ін.

Тактичний прийом слід відрізнити від процесуального порядку проведення слідчої (розшукової) дії, його прямо не зазначено у кримінально-процесуальному законодавстві. Обрання для використання, під час слідчої (розшукової) дії, певного тактичного прийому залежить від реальної ситуації та, відповідно, проміжної мети яку перед собою визначає слідчий для досягнення остаточного результату.

У криміналістичній тактиці тривають дискусії стосовно класифікації тактичних прийомів, їх системи та критеріїв. Зокрема, наводять такі критерії класифікації тактичних прийомів.

За характером наукових даних: прийоми наукової організації праці, логіки, психології, декількох наук.

За діапазоном застосування: тактичні прийоми загального та спеціального характеру.

За видом слідчої або процесуальної дії: тактичні прийоми огляду місця події, допиту, обшуку та інші, відповідно до регламентації кримінально-процесуального закону.

За об'єктом впливу: прийоми, спрямовані на здійснення впливу на людину та прийоми, спрямовані на дослідження матеріального середовища.

За способом реалізації: тактичні прийоми, що реалізуються одноособово слідчим та прийоми, що реалізуються групою осіб.

Обов'язковою умовою застосування того чи іншого тактичного прийому є відповідність його певним вимогам, серед яких варто вказати вимогу законності, науковості, вибіркості, етичності та пізнавальної цінності [1].

Завдяки працям науковців, у криміналістиці розроблені тактичні прийоми для всіх слідчих (розшукових) дій, однак найбільш детально вони досліджені для слідчих (розшукових) дій, де домінує вербальна основа. Тому успіх реалізації тактичного прийому в процесі проведення слідчої (розшукової) дії значною мірою залежить від обставин встановлення психологічного контакту між слідчим і її учасниками.

Слідчий завжди повинен творчо підходити до вибору тактичного прийому і прогнозувати можливість оперативної заміни одного прийому іншим, залежно від сформованої слідчої ситуації. Основу такої поведінки повинен складати криміналістичний аналіз ситуації. Стереотипність у конструюванні та використанні тактичних прийомів слідчим є

неприпустимою, оскільки негативно позначається на досягненні мети процесуальної дії, а в допиті, наприклад, веде до розшифрування допитуваним його тактики.

Отже, тактичний прийом можна визначити як найефективніший спосіб досягнення мета, яку ставить перед собою особа, що розслідує злочинну діяльність. Розроблення та впровадження тактичних прийомів передбачає їх відповідність вимогам розроблених у криміналістиці, а практична реалізація таких прийомів передбачає дотримання відповідних криміналістичних рекомендацій.

Науковий керівник: Старушкевич Анатолій Володимирович, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри фінансових розслідувань факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України

**E-SUD – ИННОВАЦИОННАЯ СИСТЕМА ПРОЗРАЧНОГО И
ОТКРЫТОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ**

Мухитдинова Фируза Абдурашидовна
доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного
юридического университета

Хайитов Шерзод Рахматуллаевич
преподаватель кафедры "Теории и истории государства и права"
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация:

В статье рассмотрены утвержденная Государственная программа по реализации Стратегии действий по пяти приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан в 2017–2021 годах в «Год поддержки активного предпринимательства, инновационных идей и технологий» предусматривающую в том числе: внедрение м значения инновационной системы прозрачного и открытого судопроизводства в Узбекистане..в сфере обеспечения верховенства закона и дальнейшего реформирования судебно-правовой системы – дальнейшее укрепление конституционных гарантий неприкосновенности частной жизни граждан.

Annotation:

The approved state program on implementation of the Strategy of Action for the five priority development directions of the Republic of Uzbekistan in 2017-2021 in the "Year of support of active entrepreneurship, innovative ideas and technologies", including: in the field of ensuring the rule of law and further reforming the judicial and legal system - further strengthening of the constitutional guarantees of the inviolability of the private life of citizens.

Ключевые слова: реализация, принцип, право, защита, судебно-правовая система,

Keywords: implementation, principle, law, protection, judicial and legal system

В соответствии с нормами Конституции Республики Узбекистан демократия в нашей стране базируется на общечеловеческих принципах, согласно которым высшей ценностью является человек, его жизнь, свобода, честь, достоинство и другие неотъемлемые права.

Передача судам права выдачи санкции на заключение под стражу в Узбекистане показывает последовательность имплементации в национальное законодательство норм Всеобщей декларации прав человека, Международного пакта о гражданских и политических правах, а также других общепризнанных принципов и норм международного права.

Необходимо отметить, что к повышению роли суда в досудебном производстве Узбекистан идет с момента обретения независимости, закрепив основополагающие идеи на охрану и защиту законных интересов личности в судебном порядке в Основном законе — Конституции Республики Узбекистан.

Отдавая приоритет методу эволюционного развития, наше общество шаг за шагом продвигается по пути установления независимого судебного контроля за досудебным производством. Об этом свидетельствует и тот факт, что осуществление защиты прав и интересов человека в Узбекистане является одним из приоритетных направлений государственной политики.

В Конституции Узбекистана каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, право обжалования в суд незаконных действий государственных органов, должностных лиц, общественных объединений. Эта конституционная норма получила свое развитие и в Уголовно-процессуальном кодексе Республики Узбекистан. Необходимо отметить, что уголовно-процессуальные правоотношения являются той сферой отношений, которые наиболее чувствительны к правам человека, так как при осуществлении уголовно-процессуальной деятельности возрастает риск нарушений конституционных прав граждан. И поэтому одним из важнейших принципов уголовного процесса является охрана прав и свобод граждан. В соответствии со статьей 18 УПК все государственные органы и должностные лица, ответственные за производство по уголовному делу, обязаны охранять права и свободы граждан, участвующих в уголовном процессе. За выполнением этих обязанностей указанными государственными органами и должностными лицами надзор осуществляется прокурором и судом.

Установление судебного порядка санкционирования заключения под стражу и продления его срока возлагает большую ответственность на судей по выявлению и установлению на ранних стадиях судопроизводства следственных ошибок, что позволяет обеспечить эффективную защиту прав и законных интересов человека, оказавшегося в центре внимания правоохранительных органов.

Внедрение в национальное законодательство система E-SUD разработана в 2013 году и реализуется в рамках совместного проекта Верховного суда Республики Узбекистан, Агентства США по международному развитию (USAID) и Программы Развития ООН «Партнерство в сфере верховенства закона в Узбекистане». Быстрее, легче и дешевле – именно эти характеристики очерчивают инновационную систему электронного правосудия. Её основными задачами являются повышение эффективности деятельности судов, обеспечение прозрачности и доступности судебной системы, а также укрепление доверия населения к судам. Уже сейчас: судебная повестка приходит гражданам на телефон, а судебное решение на электронную почту; не выходя из дома можно направить документы и оплатить пошлину во всех 75 судов по гражданским делам страны в любое время суток; проследить динамику рассмотрения дела - не приходя в здание суда. Широкое внедрение в деятельность судов современных информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) повышает эффективность делопроизводства судов, позволяет достигнуть принципиально нового уровня открытости и доступности правосудия, способствует полноценной реализации конституционных прав граждан на судебную защиту, обеспечению безупречности и эффективности деятельности судов, а также созданию условий, препятствующих проявлению коррупции, снижению и устранению бюрократии в системе судопроизводства. Теперь в Узбекистане граждане и юридические лица смогут подавать в суды иски через интернет с помощью электронной системы E-SUD.

С помощью системы E-SUD можно подавать через интернет заявления, иски, получать судебные решения и извещения в электронном виде. Также происходит автоматическая подготовка судебных документов и решений на основе разработанных образцов и шаблонов, автоматическое распределение гражданских дел

среди судей, поиск в базе, автоматизация единой базы данных судебных документов, составление судебных отчетов по утвержденной форме и многое другое.

E-SUD позволяет гражданам и представителям юридических лиц экономить время и ресурсы, отслеживать ход рассмотрения заявления, быстро и удобно получать всю необходимую информацию по гражданскому делу. Данная информационная система позволяет судьям повышать эффективность работы с заявлениями, устранять дублирующие функции, а также автоматизировать повторяющиеся процессы и действия при рассмотрении гражданских дел.

В настоящее время в межрайонных судах по гражданским делам в Андижанской, Ферганской, Наманганской, Сырдарьинской и Джизакской областях созданы локальные вычислительные сети, имеется необходимое коммутационное оборудование, рабочие станции судей и секретарей подключены к сети Интернет (TAS-IX), а также есть необходимое офисное оборудование для подключения и использования информационной системы. Новая программа также существенно снизила затраты, связанные с рассмотрением дел. Отныне гражданам необязательно ходить в суд, так как они могут получить интересующие их сведения через E-Sud.

Важное имеет значения основные услуги и сервисы E-SUD для юридических и физических лиц (электронная подача заявления, искового заявления в суды, отслеживание хода рассмотрения заявления, получение судебных решений и извещений в электронном виде), а также порядок работы в системе для судей (автоматическая подготовка судебных документов и решений на основе разработанных образцов и шаблонов, автоматическое распределение гражданских дел среди судей, поиск в базе, автоматизация единой базы данных судебных документов, составление судебных отчетов по утвержденной форме. ИСЭС «E-SUD» позволяет внешним пользователям (истцам, ответчикам, и др.): В Узбекистане была разработана и запущена Информационная система электронного судопроизводства (ИСЭС) «E-SUD».

ИСЭС «E-SUD» позволяет внешним пользователям (истцам, ответчикам, и др.):

– представлять исковое заявления и приложения, а также другие обращения в суд в электронной форме;

– отслеживать дела через электронную систему в любое время суток и вне зависимости от расстояния;

– получать судебную повестку и извещения в электронном виде через информационную систему. Судебные повестки и извещения можно получать в виде SMS – сообщений или электронной почте, что обуславливает их автоматическое отправление без участия судьи или судебного персонала.

– получать судебные документы без физического посещения помещений суда;

– публиковать судебные решения на веб-сайте.

Для внутренним пользователям (судьям, работников аппарата судов и др.) ИСЭС «E-SUD» позволяет:

- внедрить электронный документооборот,
- уведомлять участников судебного дела об изменениях в гражданском деле и новых процессуальных документах принятых по делу;

- осуществлять автоматизированной сбор, обработку и хранение в базе данных информационной систем данных по делу необходимых для статистической отчетности, при составлении процессуальных документов;

- генерировать процессуальные докумены, на основании разработанных шаблонов используя данные из базы данных информационной системы;

- автоматическую публикацию принятых решений в кабинете внешних пользователей, участвующих в деле

- автоматическое составление отчетов и др. документов

В конце 2014 года в Узбекистане был запущен совместный проект Верховного суда Республики Узбекистан и ПРООН в Узбекистане «Партнерство в сфере верховенства закона в Узбекистане», одной из основных целей которого является дальнейшее развитие и совершенствование ИСЭС «E-SUD» с включением механизма апелляции, кассации и надзорного производства, а также полноценного пилотирования системы в других регионах страны.

Для более детального ознакомления с ИСЭС «E-SUD» и подачи заявлений, а также других судебных документов в судебные органы можно воспользоваться услугами веб-портала информационной системы - v3.esud.uz

А также в судебную систему Узбекистана внедрена технология E-SUD 'Biznes Vestnik Vostoka' Newspaper Novemb Эти резолюции вошли и судебно-правовой реформы Узбекистана. Все эти меры будут служить интересам либерализации и демократизации уголовно-процессуального законодательства, усилению гарантий защиты прав, свобод и законных интересов граждан в уголовном процессе. Таким образом, расширение области применения института «хабеас корпус», являясь одним из факторов усиления судебного надзора, послужит продолжению работ по укреплению самостоятельности и независимости суда, судебного контроля на стадии досудебного производства. В Законе Республики Узбекистан «О судах» нашли свое закрепление и такие конституционные принципы как осуществление правосудия только судом, равенство перед законом и судом, право на судебную защиту, презумпция невиновности.

Все вышеназванные принципы можно разделить на судоустройственные и судопроизводственные (процессуальные). К судоустройственным принципам относятся: независимость судебной власти от законодательной, исполнительной власти, политических партий, иных общественных объединений и подчинение их только Конституции и законам; единство судебной системы Республики Узбекистан; законность; осуществление правосудия только судом; независимость судей; неприкосновенность судей; гласность судопроизводства; обязательность судебных актов; язык судопроизводства; равенство перед законом и судом; право на судебную защиту.

Независимость судебной власти означает, что судебная власть является одной из трех ветвей власти и другие ветви власти не могут оказывать влияние на правосудие, так как суды подчиняются только Конституции и закону.

Единство судебной системы Республики Узбекистан. Данный принцип нашел свое закрепление в статье 107 Конституции Республики Узбекистан, согласно которой судебная система в Республике Узбекистан состоит из Конституционного суда Республики Узбекистан, Верховного суда Республики Узбекистан, военных судов, судов Республики Каракалпакстан по гражданским и уголовным делам, областных и Ташкентских городских судов по гражданским и уголовным делам, экономических и административных судов Республики Каракалпакстан, областей и города Ташкента, межрайонных, районных, городских судов

по гражданским делам, районных, городских судов по уголовным делам, межрайонных, районных, городских экономических судов и районных, городских административных судов.

Накануне Президент Узбекистана Шавкат Мирзиёев подписал распоряжение о создании «Дворца правосудия». Институт будет создан для обеспечения реализации принципов открытости, прозрачности и доступности правосудия, дальнейшего повышения авторитета суда как независимой ветви власти, укрепления доверия населения к правосудию, а также расширения использования информационно-коммуникационных технологий в деятельности судов. В комплексе «Дворец правосудия» расположатся Высший судейский совет, Конституционный суд, Верховный суд, Исследовательский центр изучения проблем правосудия при Высшем судейском совете, Департамент по обеспечению деятельности судов при Верховном суде Республики Узбекистан и Ассоциация судей Узбекистана, а также здание образуемой Академии правосудия Республики Узбекистан. Законодательно закрепленные принципы правосудия являются фундаментальной правовой базой для организации и деятельности действительно демократической, отвечающей требованиям и условиям сегодняшнего дня судебной системы. При условии неукоснительного соблюдения всех этих принципов можно достичь высоких результатов в деле повышения эффективности правосудия, роли судов в осуществлении задач по защите прав и интересов граждан.

Список использованной литературы:

1. Конституция Республики Узбекистан. Т.: «Узбекистан», 2017 – 76 с.
2. Указ Президента Республики Узбекистан от 21 октября 2016 г. «О мерах по дальнейшему реформированию судебно-правовой системы, усилению гарантий надежной защиты прав и свобод граждан», Народное слово от 22 октября 2016 г.
3. Указ Президента Республики Узбекистан «О Стратегии действий по пяти приоритетным направлениям развития страны в 2017-2021 годах», Народное слово от 8 февраля 2017 г.
4. Постановление Президента Республики Узбекистан «О подготовке и проведении празднования 26-летия Государственной Независимости Республики Узбекистан», Народное слово от 28 июня 2017 г.

5. Указ Президента Республики Узбекистан «О мерах по коренному совершенствованию структуры и повышению эффективности деятельности судебной системы Республики Узбекистан», Народное слово от 22 февраля 2017 г.
6. Постановление Президента Республики Узбекистан "О мерах по коренному совершенствованию деятельности юридической службы" от 19 января 2017 года №ПП-2733;
7. Указ Президента от 22.01.2018 г. «О Государственной программе по реализации Стратегии действий по пяти приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан в 2017-2021 годах в «Год поддержки активного предпринимательство

БОРОТЬБА УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ ЗА САМОСТІЙНУ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ

Ухач Василь Зіновійович

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Тернопільського національного університету

Слід наголосити, що в останні 10-15 років в науковий світ вийшло цілий ряд монографій, в яких зроблено спроби комплексного об'єктивного аналізу окремих сегментів історії національно-визвольного руху та УПА як його складової. Зокрема слід виокремити монографічні дослідження Д. Веденеєва і Г. Биструхіна, В. В'ятровича, В. Деревінського, І. Ільюшина, А. Кентія, Ю. Киричука, О. Ленартовича, І. Марчука, І. Патриляка, А. Русначенка, Г. Стародубець, С. Стельниковича, В. Сергійчука, Ю. Шаповала, також колективні монографії [1].

У цій стислій науковій розвідці ставимо за *мету* висвітлити підходи сучасної української історіографії до питання чисельності «армії без держави» (УПА).

Переконані, що кожного разу, коли дослідник українського національно-визвольного руху доходить до вивчення і окреслення кількісного складу втрат тієї чи іншої структури українського самостійницького руху, він стикається з розмаїттям підходів, оцінок, часто суперечливими твердженнями, в окремих випадках поверховим компілятивним підходом до узагальнень. Не є винятком і питання чисельного складу УПА за час її збройної боротьби.

Сучасні дослідники українського національно-визвольного руху 1940 – середини 1950-х років ХХ століття (О. Ленартович, І. Патриляк, Д. Яневський та ін.) не опустили і цього сегменту збройної боротьби УПА [2]. У цілому науковці окреслюють коло існуючих проблем при дослідженні чисельного складу УПА. По-перше, знищення облікових документів повстанських штабів. По-друге, «додавання до повстанських відділів сільської самооборони, які не діяли стаціонарно» [3, с. 146]. По-третє, «ще однією проблемою при проведенні розрахунків є те, що пікове

піднесення визвольного руху спостерігалось в різних регіонах у різні періоди» [3, с. 146]. Як зазначає І. Патриляк, для Волині, Полісся, Придніпров'я та Поділля – це кінець 1943 – початок 1944 років, для Галичини – середина 1944 – середина 1945 років, для Закерзоння – 1946–1947 роки. Власне київському досліднику І. Патриляку належить чи не найповніша та об'єктивна спроба визначити приблизну чисельність УПА в період її найбільшого розвитку у територіальному та часовому розмірах. Автор резюмує, що «... особовий склад УПА з кінця 1943 і до 1945 року міг коливатися в межах 14–23 тис. осіб із кількісною перевагою повстанських підрозділів у різних регіонах у різний період» [3, с. 147]. Різні підходи науковців подає у власній монографії Д. Яневський. Так, В. Кук стверджував про «багатотисячні відділи УПА», Дж. Армстронг вважав, що чисельність повстанської армії на переломі 1943–1944 років складала 40 тис. чол. На 1 листопада 1944 року Верховне командування і Генеральний штаб Сухопутних військ СРСР оцінював кількість УПА в межах 80–100 тис. чол., а Верховне командування Люфтваффе станом на кінець січня 1945 року обчислювало сили УПА – «Північ» у 90, а УПА – «Захід» – у 40 тис. бійців [4, с. 56, 58]. Тут слід зауважити, що як радянським так і німецьким джерелам властиве завищення цифр, оскільки до уваги часто бралися всі суб'єкти українського самостійницького руху, зокрема включно із сільською самообороною тощо.

Л. Шанковський вважав, що станом на кінець грудня 1943 року в лавах УПА перебувало 22024 бійців, у квітні 1944 року – 17710 осіб, а на кінець 1944 року майже 30 тис. П. Мірчук оперує цифрою 80 тис. українців та 20 тис. представників інших народів. В. Косик обчислює склад УПА станом на червень 1943 року у 20 тис., а на листопад 1944 року – між 80 та 100 тис. бійців [4, с. 58-59]. Р. Забілий зазначає, що навесні 1943 року УПА нараховувала 10 тис. бійців і старшин [5, с. 9]. Ю. Сорока обчислюючи склад УПА – «Північ» оперує цифрою близько 20 тис. бійців станом на другу половину 1943 року. У період максимальної мобілізації повстанська армія нараховувала понад 80 тис. осіб, а через її ряди, на думку Ю. Сороки, пройшло близько 200 тис. осіб [6, с. 91]. Луцький дослідник О. Ленартович у статті «До питання про чисельний склад УПА» вважає, що навесні 1944 року повстанська армія нараховувала 150 тис. вояків, з яких УПА – «Північ» налічувала близько 70 тис., а УПА – «Захід» більше 80 тис. бійців [7, с. 322]. У науковій розвідці «Скільки ж

солдатів було в УПА? Секрети розкриває Клим Савур», історик В. Ковальчук вважає, що на час переходу радянсько-німецького фронту (січень-жовтень 1944 року – *Авт.*) через ПЗУЗ (Північно-західні українські землі) УПА– «Північ» і УПА– «Південь» нараховували 6920 бійців, у квітні – 6960, у вересні 1944 року – 2600 [4, с. 59]. На думку А. Кентія у 1944 році – році найбільшої її чисельності, повстанська армія нараховувала 30 тис. бійців [8, с. 173].

Таким чином, в сучасній українській історичній науці існують значні відмінності в обрахунку чисельного складу УПА. Проте, поряд з існуючим розмаїттям наведених цифр є підстави говорити про «десятки тисяч» [8, с. 173].

Отже, суттєвий вплив на історіографію історії УПА мало падіння комуністичного СРСР і здобуття Україною незалежності. У перші роки незалежності на наукові дослідження вітчизняних фахівців відчутним був вплив напрацювань українських зарубіжних дослідників, багато з яких були безпосередніми учасниками національно-визвольних змагань 1940-1950 років ХХ століття. Разом із рецепцією напрацювань зарубіжних дослідників були привнесені і вади зарубіжної історіографії, що знайшло відображення і в перших історичних працях з історії збройної боротьби УПА. І по-сьогодні тема УПА залишається дразливою для українського суспільства.

За роки незалежності сучасними вітчизняними науковцями проведена колосальна археографічна праця, результатом якої стало започаткування нової серії Літопису УПА, видання численних збірників документів, появи системних ідеологічно незаангажованих, академічних за характером монографічних досліджень. Вагому роль у розкритті об'єктивної історії збройної боротьби УПА відіграла діяльність наукових академічних, університетських структур, так і незалежних центрів досліджень українського національно-визвольного руху, УПА зокрема. Сучасні дослідження привідкрили завісу з цілого ряду проблемних аспектів історії збройної боротьби Української повстанської армії за Українську державу. Зокрема, передумов та причин її становлення та особливостей збройної боротьби проти Німеччини та СРСР на кожному з етапів, часу утворення, розбудови територіальних структур та штабів, чисельного складу, ролі інонаціональних структур тощо.

В умовах сьогодення вкрай важливим є проведення продуманої державної політики коомерації, вістря якої має фокусуватися на формування спільної історичної пам'яті, сприяти примиренню, консолідації українського суспільства. У цьому процесі є колосально важливою просвітницька роль сучасних істориків.

Література:

1. В'ятрович В., Забілий Р. Дерев'яний І., Содоль П. Українська Повстанська Армія. Історія нескорених / Відп. ред. та упоряд. В. В'ятрович. – 3-тє вид. – Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2011. – 352 с; Веденєєв Д. В., Биструхін Г. С. Меч і тризуб. Розвідка і контррозвідка руху українських націоналістів та УПА (1920–1945): монографія / Д. В. Веденєєв, Г. С. Биструхін. - К.: Генеза, 2006. – 405 с; Ільюшин І. І. Українська повстанська армія і Армія Крайова. Протистояння в Західній Україні (1939–1945 рр.). – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 399 с; Кентій А. Українська повстанська армія в 1942–1943 рр. – К.: Інститут історії України НАН України, 1999. – 287 с; його ж. Українська повстанська армія в 1944–1945 рр. – К.: Інститут історії України НАН України, 1999. – 220 с; Збройний чин українських націоналістів 1920–1956: історико-архівні нариси / А. Кентій. – Київ, 2005. – Т. 1. від УВО до ОУН. – 1920–1956. – 332 с; Киричук Ю. Історія УПА. / Ю. Киричук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oun-ura.national.org.ua/lib/kyryczuk/>; Патриляк І. «Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939–1960 роках / І. Патриляк. Центр досліджень визвольного руху. – Львів: Часопис, 2012. – 512 с; Русначенко А. М. Народ збурений: Національно–визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках / А. М. Русначенко. – К.: Університетське Вид-во “Пульсари”, 2002. – 519 с; Стародубець Г. М. Українське повстанське запілля (друга половина 1943 – початок 1946 років). / Г. М. Стародубець. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 527 с; Українська Повстанська Армія у боротьбі проти тоталітарних режимів / Голова ред. кол. Я. Ісаєвич, упоряд. і відп. ред. Ю. Сливка / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2004. – 296 с; Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ століття. Історичні нариси / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова колегії), Г. В. Боряк, Ю. А. Левенець, В. М. Литвин, О. Є. Лисенко (відп. ред.), О. С.

- Онищенко, О. П. Реснт, П. Т. Тронько; Рецензенти: О. С. Рубльов, В. Ф. Шевченко. НАН України. Інститут історії України. – К.: НВП «Видавництво «Наукова думка, НАН України», 2011. – Кн. 1. – 735 с; Кн. 2. – 943 с.
2. Ленартович О. До питання про чисельний склад УПА / О. Ленартович // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвідомчий зб. наук. праць. – Вип. 20. – К.: Інститут історії України, 2011. – С. 311–325; Яневський Д. Б. Проект «Україна». Жертва УПА. Місія Романа Шухевича. / Художник-оформлювач А. П. Езрова / Д. Б. Яневський. – Харків: Фоліо, 2012. – 283 с.
3. Патриляк І. «Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939–1960 роках / І. Патриляк. Центр досліджень визвольного руху. – Львів: Часопис, 2012. – С. 146–147.
4. Яневський Д.Б. Проект «Україна». Жертва УПА. Місія Романа Шухевича. / Художник-оформлювач А. П. Езрова / Д. Б. Яневський. – Харків: Фоліо, 2012. – С. 56, 58–59.
5. Забілий Р.В. Особливості збройної боротьби Української повстанської армії в 1942–1949 рр.: автореф. дис... канд. істор. наук / Р.В. Забілий; НАН України, Ін-т укр-ва ім. І. Крип'якевича, Ін-т народознавства. – Львів: [б.в.], 2015. – С. 9.
6. Сорока Ю. М. Населення західноукраїнських земель: депортації, переселення, мобілізації, міграції (1939–1950 рр.): Монографія / Ю. М. Сорока; Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2007. – С. 91.
7. Ленартович О. Ю. Національно–визвольний рух на Волині в роки Другої світової війни: монографія / О. Ю. Ленартович. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Волинський національний університет ім. Лесі Українки. – Луцьк: Волинський національний університет ім. Лесі Українки, 2011. – С. 317, його ж. До питання про чисельний склад УПА / О. Ленартович // Проблеми історії України: : факти, судження, пошуки: Міжвідомчий зб. наук. праць. – Вип. 20. – К.: Інститут історії України, 2011. – С. 322.
8. Кентій А. Розбудова територіальних структур і штабів повстанської армії. В кн.: Організація український націоналістів і українська повстанська армія. Історичні нариси / Дзьобак В. В., Ільчишин І. І.,

Касьянов Г. В. та ін. Відп. ред. Кульчицький С. В. НАН України; Інститут історії України. – Київ: Наукова думка, 2005. – С. 173.

УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНСЬКА АРМІЯ: ЧАС СТВОРЕННЯ (ІНТЕРПРЕТАЦІЇ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ)

Ухач Василь Зіновійович

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Тернопільського національного університету

У сучасній українській науці і досі не втратило актуальності питання часу (курсив наш – *Авт.*) виникнення УПА. Висловлюємо думку, що різні припущення початків УПА в працях сучасних істориків – це «пережитки» «механічної» рецепції напрацювань українських еміграційних дослідників післявоєнного періоду.

Історіографічний доробок піднятої наукової теми є вагомим і з когорта сучасних науковців слід виокремити наукові дослідження Р. Забілого, О. Вовка, В. Ковальчука, А. Кентія, І. Патриляка.

Метою наукової розвідки є висвітлити підходи сучасних українських істориків щодо питання часу виникнення Української Повстанської Армії.

Проведений історіографічний аналіз цього питання сучасними вітчизняними дослідниками дозволяє виокремити ряд узагальнень.

По-перше, ідеологічно партійні чвари як очільників, так і прихильників різних фракцій ОУН були перенесені і на питання початків УПА, із цілком зрозумілою метою – пов'язати її формування із діяльністю своєї організації. По-друге, еміграційні науковці - представники бандерівської ОУН (В. Косик, П. Мірчук та ін.), починаючи з праці М. Лебеда «УПА. Українська повстанська армія. Її генеза, ріст і дії у визвольній боротьбі українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу», опубліковану у 1946 році відносять початки УПА до кінця 1942 року. Дату створення УПА 14 жовтня 1942 року як відомо було прийнято постановою УГВР від 30 травня 1947 року та повідомленні ОУН(б) від 30 липня того ж (1947) року [1].

В основних тезах з проблеми ОУН-УПА (історичний висновок), мотивом ревізії дати створення УПА пояснюється прагнення «... істориків ОУН рятувати її репутацію в очах західних демократій» [2]. По-третє, у

висновку робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА, остання утворена навесні 1943 року, що підтверджується рядом конкретних фактів [1]. Авторський колектив звіту робочої групи вважав, що «тезу про виникнення УПА навесні 1943 року слід приймати як аксіому» [3, с. 16].

На нашу думку в ряді сучасних історичних праць при висвітленні таких дискусійних наукових питань досліднику вкрай важливо використовувати міждисциплінарний методологічний інструментарій, понятійний апарат, зокрема юриспруденції. Необхідно, на нашу думку, чітко розрізняти, формування та розгортання діяльності на Волині та Поліссі у квітні-грудні 1942 року «бойових відділів ОУН(б)» [4], «відділів самооборони» [5, с. 278], «партизанського руху під прапорами революційної ОУН» [6] із де-юре початками УПА з її армійською структурою, Головним командуванням. Для прикладу доцільно привести одне з найновіших досліджень львівського історика Р. Забілого. З одного боку автор наголошує на поліфонії підходів науковців до початків діяльності перших відділів УПА (під проводом ОУН(б)), роблячи висновок, що «... квітень-грудень 1942 року слід вважати не періодом «підготовчих заходів до майбутнього виступу» [7, с. 112], а «періодом до розгортання УПА. Часом створення армії цілком логічно вважати 1942 рік, а не 1943 рік» [5, с. 279]. У розрізі своїх міркувань львівський історик пропонує переглянути тезу робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА, бо формулювання, що «тим хто боровся було видніше, коли вони почали боротьбу» і 1943 рік треба «приймати як аксіому» не є переконливою [5, с. 279]. Проте далі Р. Забілий вказує на потребу подальших ґрунтовних досліджень датування створення УПА.

Слід наголосити, що в сучасній українській історіографії «традиційну» (14 жовтня 1942 р. – *Авт.*) дату створення УПА одним із перших поставив під сумнів ще у 1995 році науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського О. Вовк. Історик наголошував на необхідності чітко визначитися у ставленні до подій, які відбувалися у жовтні 1942 та в березні-квітні 1943 років на Волині та Поліссі. О. Вовк зазначає: «... слід ствердити, що відділи, які почали творитися в жовтні 1942 року не були *санкціоновані* (курсив наш – *Авт.*) рішенням Проводу ОУН(б), не становили за своєю структурою «поважного» війська й не мали офіційної

назви УПА...», «... в березні-квітні 1943 року почали поставати значні за своїми масштабами повстанчі формування з армійською структурою очолювані з травня 1943 року Головною Командою УПА. Новостворені формування офіційно отримавши в квітні-травні 1943 року назву УПА й започаткували повстанчу армію під проводом ОУН (СД)» [8, с. 142]. На думку В. Ковальчука, саме О. Вовк одним з перших документально довів, що «... УПА була створена у квітні - на початку 1943 року військовим референтом бандерівської ОУН на Волині та Поліссі В. Іваховим («Сонар»)» [9]. Відповідно «Клим Савур» Д. Клячківський очолив УПА вже після смерті В. Івахова 13 травня 1943 року [9].

Документів УПА датованих жовтнем 1942 – квітнем 1943 років досі не віднайдено [9], а тому не має документального підтвердження факту створення повстанської армії в жовтні 1942 року [1].

Створення збройних сил українського національно-визвольного руху на фоні помітної активізації військово-організаційних заходів, особливо на Волині і Поліссі (на початок лютого 1943 року відповідальний за військовотворчі заходи бандерівської ОУН В. Івахів провів у с. Піддубці, неподалік Луцька, нараду військових референтів ОУН(б) Волині і Полісся, за результатами якої активно вивчалися мобілізаційні, кадрові питання, обмірковувалися завдання на випадок загального повстання [10, с. 10] та ідеологічно-пропагандивної роботи (на чому наголошували і німецькі спецслужби), стимулювали керівництво революційної ОУН нарешті визначитися.

Є підстави стверджувати, що в сучасній українській історичній науці утвердилася позиція, що саме в рішеннях Третьої Конференції (Одеської) ОУН (СД) 17-21 лютого 1943 року було прийняте остаточне рішення розпочати збройну антинацистську боротьбу оунівською партизанською армією [11, с. 119].

Попри гострі дискусії, що точилися на Одеській конференції з приводу стратегії подальшої збройної боротьби вітчизняні історики в оцінці рішень конференції доходять наступних висновків: 1) незважаючи, що рішення з військового питання не збереглося [12], в колі науковців усталилася точка зору, за якою саме в Олеську революційна ОУН остаточно прийняла рішення про необхідність збройної боротьби [13, с. 163]; 2) Третя конференція ОУН(б) оцінила тогочасні міжнародні реалії та охарактеризувала ситуацію на внутрішньому фронті, скоригувавши

тактику революційної ОУН у зв'язку з новими реаліями на східному фронті [14, с. 298]; 3) перемога прихильників активної партизанської війни з німцями [15] дала поштовх до «творення нових осередків партизанської сили» [16], що в свою чергу додало цілком якісного імпульсу розгортанню повстанської армії [11]. За твердженням київського дослідника І. Патриляка рішення Третьої Конференції революційної ОУН стали офіційною «відмашкою» повстанській армії до антигітлерівської визвольної боротьби [17, с. 95].

Таким чином, в сучасній українській історичній науці усталилася позиція, що період початку лютого – по грудень 1943 року слід розглядати як постання (О. Вовк, С. Стельникович) [8, с. 142], розгортання (Я. Грицак, Р. Забілій) [18, с. 14], формування нових відділів та штабів різних рівнів (Р. Забілій, А. Кентій, І. Патриляк) [19, с. 14], реорганізації повстанської армії (І. Патриляк) [11, с. 120].

Література:

1. Стельникович С. Час виникнення УПА: міфи та реальність / С. Стельникович. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/15068/1/Stelnykovych.pdf>.
2. Про час утворення УПА. Проблема ОУН-УПА. Звіт робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. Основні тези з проблеми ОУН-УПА (історичний висновок) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.poshuk-lviv.org.ua.press/oun-upa.htm#zmist>.
3. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія. Фаховий висновок робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. – Київ: Наукова думка, 2005. – С. 16.
4. В'ятрович В. Від підпільної групи до національного руху: становлення структур і напрями діяльності українського визвольного руху. / В. В'ятрович. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/search?client=opera&q=В'ятрович+В.+Від+підпільної+групи+до+національного+руху%3A+становлення+структур+і+напрями+діяльності+українського+визвольного+руху.&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8>.
5. Забілій Р. Створення УПА в 1942 р.: від теорії до практики / Р. Забілій // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2012. – № 22. – С. 278.

6. Патриляк І. Протистояння українського визвольного руху німецькому окупаційному режимові: міфи та реалії / І. Патриляк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/search?client=opera&q=Патриляк+І.+Протистояння+українського+визвольного+руху+німецькому+окупаційному+режимові%3A+міфи+та+реалії&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8>.
7. Кентій А. Перехід ОУН(б) на антинімецькі позиції (1941–1942). В кн.: Організація український націоналістів і українська повстанська армія. Історичні нариси / Дзьобак В. В., Ільюшин І. І., Касьянов Г. В. та ін. Відп. ред. Кульчицький С. В. НАН України; Інститут історії України. – Київ: Наукова думка, 2005. – С. 112.
8. Вовк О. До питання постановня УПА під проводом ОУНСД / О. Вовк // Український історик. – 1995. – № 1–4. – С. 142.
9. Ковальчук В. Чи була створена УПА 14 жовтня 1942 р.? / В. Ковальчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2007/10/22/3306787/>.
10. ОУН і УПА в 1943 році: Документи. Упорядник: О. Веселова, В. Дзьобак, М. Дубик, В. Сергійчик. Відповідальний редактор С. Кульчицький – Київ: Інститут історії України НАН України, 2008. – С. 10.
11. Патриляк І. Створення Української повстанської армії під проводом ОУН (б): малодосліджені аспекти проблеми / І. Патриляк // Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки». – 2010. – Вип. 16. – С. 119.
12. Циганюк В. В. Військово-організаційна й політична діяльність Романа Шухевича у 1943 р. / В. В. Циганюк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/znmm/2007_13/R1/Tsyganjuk.pdf.
13. Організація український націоналістів і українська повстанська армія. Історичні нариси / Дзьобак В. В., Ільюшин І. І., Касьянов Г. В. та ін. Відп. ред. Кульчицький С. В. НАН України; Інститут історії України. – Київ: Наукова думка, 2005. – С. 163.
14. Патриляк І. К. «Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939-1960-х рр. / Центр досліджень визвольного руху. – Львів: Часопис, 2012. – С. 298.
15. Кондратюк К. Військово-політична діяльність Романа Шухевича у 1943-1944 рр. / К. Кондратюк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/65009/14-Kondratiuk.pdf?sequence=1>.

16. Кондратюк К. Українські національні збройні формування у 1941–1944 роках / К. Кондратюк. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2012. – Вип. 22. – С. 120–127.

17. Стародубець Г. ОУН(б) в українському національно-визвольному русі на Волині в період Другої світової війни (1941–1942 рр.) / Г. Стародубець. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. – С. 95.

18. Грицак Я. Тези до дискусії про УПА. В кн.: Страсті за націоналізмом. Історичні есеї. – К.: Критика, 2004. – С. 102.

19. Забілий Р. В. Особливості збройної боротьби Української повстанської армії в 1942-1949 рр.: автореф. дис... канд. істор. наук / Р. В. Забілий; НАН України, Ін-т укр-ва ім. І. Крип'якевича, Ін-т народознавства. – Львів: [б.в.], 2015. – С. 14.

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

Бистрова Юлія Вікторівна СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК МЕХАНІЗМ КОНСОЛІДАЦІЇ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ.....3

Кужим Катерина Олегівна ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВОВИХ КОЛІЗІЙ.....5

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право

Довжук Ігор Володимирович МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ АКТИ ЩОДО ПРАВ ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....9

Співак Ірина Вікторівна ПРАВО НА ЗАХИСТ ВЛАСНОСТІ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ11

Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення

Бежевець Алла Михайлівна ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛОГІЇ ПРАВА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....15

Воронов Климентій Євгенійович КОЛІЗІЯ В ПРОЦЕСАХ ПЕРЕДАЧІ БУДИНКІВ ОСББ НА БАЛАНС.....17

Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право. Криміналістика. Криминологія. Кримінально-виконавче право. Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура

Ангеленюк Анна-Марія Юрійівна ЗАТРИМАННЯ ПІДОЗРЮВАНОВОГО У ВЧИНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК ЧАСТИНА СУДОЧИНСТВА РІЗНИХ ІСТОРИЧНИХ ПЕРІОДІВ.....20

<i>Ангеленюк Анна-Марія Юріївна</i> ПОРЯДОК ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ЗГІДНО ПРАВ ЗА ЯКИМИ СУДИТЬСЯ МАЛОРОСІЙСЬКИЙ НАРОД 1743 р.....	22
<i>Глівьяс Дмитро Іванович</i> ПОНЯТТЯ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УХВАЛЕННЯ ТАКТИЧНОГО РІШЕННЯ ПРИ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАННЯХ.....	23
<i>Жуков Андрій Андрійович</i> ЩОДО ГРУПОВОГО МЕТОДУ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ.....	25
<i>Козлов Ігор Олександрович</i> ТАКТИКА ДОПИТУ ГОЛОВНОГО БУХГАЛТЕРА ПІДПРИЄМСТВА ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ.....	27
<i>Літвінова Олена Валеріївна, Кулешова Наталія Сергіївна</i> НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ З ІНШИМИ ОРГАНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННІ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	31
<i>Падалка Андрій Миколайович</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОКАЗУВАННЯ ОБСТАВИН, ЯКІ ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ОСОБУ ОБВИНУВАЧЕНОГО У ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ.....	34
<i>Резнік Юлія Степанівна</i> ЕВТАНАЗІЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	38
<i>Цицюра Олександр Ярославович</i> ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ГОЛОВНОГО БУХГАЛТЕРА ПІДПРИЄМСТВА ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ.....	41
<i>Цісар Ганна Ігорівна</i> РОЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОБАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	46
<i>Щербина Катерина Володимирівна</i> ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА ТАКТИЧНОГО ПРИЙОМУ.....	49

**Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право.
Інформаційні технології**

Мухитдинова Фируза Абдурашидовна, Хайитов Шерзод Рахматуллаевич
E-SUD – ИННОВАЦИОННАЯ СИСТЕМА ПРОЗРАЧНОГО И
ОТКРЫТОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ.....52

Історія держави і права. Історія політичних і правових вчень

Ухач Василь Зіновійович
БОРОТЬБА УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ ЗА САМОСТІЙНУ
УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ60

Історія становлення української державності

Ухач Василь Зіновійович
УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНСЬКА АРМІЯ: ЧАС СТВОРЕННЯ
(ІНТЕРПРЕТАЦІЇ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ).....66

Підписано до друку 26.04.2018
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 60 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99, 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net